

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SOPHOKLES

AİAS

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ARİ ÇOKONA

TÜRKİYE BANKASI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <http://rantey.org>

II.
BASIM

Genel Yayın: 3407

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SOPHOKLES
AİAS

ÖZGÜN ADI
AΙΑΣ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ARİ ÇOKONA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, EKİM 2015, İSTANBUL
II. BASIM, KASIM 2018, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-579-6 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
ALFABE BASIN YAYIN SAN. TİCARET LTD. ŞTİ
İKİTELLİ OSGB MAİL. HÜRRİYET BULVARI ENKOOP SANAYİ SİTESİ
ENKOOP 1. SOKAK NO:1 KAT:-1 BAŞAKŞEHİR/İSTANBUL
Tel: (0212) 485 21 25-(0212) 485 21 26
Sertifika No: 34185

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerçek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

SOPHOKLES

AİAS

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ARİ ÇOKONA

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

Sophokles (MÖ 497/6–406/5)

Sophokles Marathon Meydan Savaşı'ndan beş yıl önce doğdu, Salamis zaferinin kutlamalarına katıldı ve Atina'nın Peloponez Savaşı'nda yenilerek teslim olmasından bir yıl önce bu dünyadan ayrıldı. Hayatı, Atina'nın en parlak dönemiyle örtüştü. Çocukluğu Pers Savaşları'yla geçti, Delos Birliği'nin zamanla bir tür Atina İmparatorluğu'na, sonra tiranlığa dönüşmesinin tanığı oldu ve onur kırıcı bir yenilgiyle yıkılışını izledi. Çağdaşı tanıklıklar, ozan ve vatandaş olarak bu sürece aktif bir katılım gösterdiğini belgeler.

Sophokles MÖ 497/6'da Atina'nın banliyösü Kolonos'ta doğdu. Babası Sophilos zengin bir zırh ve silah imalatçısıydı. Yakışıklılığı, müziğe ve dansa yatkınlığı sayesinde 480'de Salamis Deniz Savaşı'ndan sonra yapılan kutlamalarda gençler korosunu yönetti ve Paian marşını okudu. 468'in "Büyük Dionysia" bayramında, 28 yaşındayken katıldığı ilk tiyatro yarışmasında Aiskhylos'u yenerek birinci oldu.

Önemli bir görev sayılan, Delos Birliği'nin bütçesini denetlemekle yükümlü *hellenotamias* oluşuyla ilk kez siyasi alanda sorumluluk üstlendi. Biri Samos isyanını bastırmak üzere 440'ta Perikles'le, diğeri 426 ya da 423'te Nikias'la birlikte olmak üzere iki kez *strategos* (general) seçildi. 413'te

Sicilya seferinin başarısızlığını sorgulamak üzere toplanan heyette *provulos* (denetmen) olarak görev aldı. Atina'da Asklepios kültü resmî olarak kabul edildiğinde, tapınak inşası bitene kadar, tanrının heykelini evinde konuk etti ve tanrı adına bir paian besteledi. Asklepios ile bağlantılı daha küçük bir tanrı olan Alkon'un rahibi olarak görev yaptı.

Sophokles, Aiskhylos ve Euripides'ten farklı olarak, kendisini saraylarına çağıran kralların davetlerini kabul etmedi ve ülkesinin görevlendirerek gönderdiği seyahatler dışında Atina'dan hiç ayrılmadı. Eşi Nikostrate'den İophon ve Sikyonlu *Haitera* (metres) Theoris'ten Ariston adında iki oğlu oldu. İophon ve Ariston'un oğlu adaşı genç Sophokles tanınmış birer tragedya yazarı olarak sivrildi. Ölümünden birkaç ay önce katıldığı son tiyatro yarışmasında, bir süre önce ölen Euripides'in anısına hürmeten, korosunu ve oyuncularını sahneye matem elbiseleriyle çıkarttı.

Son yıllarında oğluya mahkemelik olduğuna ilişkin yaygın bir iddia vardır. Buna göre, oğlu İophon, babasının akıl sağlığının yerinde olmadığı iddiasıyla mahkemeye başvurarak malının mülkünün idaresini ele geçirmek ister. Yaşlı ozan, yeni yazmış olduğu *Oidipus Kolonos'ta* tragedyasından dizeler okuyarak aklının başında olduğunu kanıtlar. Bu hikâye büyük bir ihtimalle dönemin bir komedyasından alınmış olmalı. Phrynikhos, mezar yazıtında: "*Sophokles birçok güzel tragedya yazdı, uzun yıllar yaşayarak bilgeliğe erişti ve mutlu öldü. Hiçbir hastalıktan acı çekmeden, günlerini sakın bir şekilde bitirdi.*" diye yazdığını aktarır. Aristophanes de, ölümünden bir yıl sonra sahnelediği *Kurbağalar'da* onu "*Yaşayanlar arasında mutluydu, şimdi ölüler arasında da mutlu,*" sözleriyle anar. Sophokles, yakın arkadaşları Sokrates'in hocası Arkhelaos, filozof İon, ressam Polygnotos ve Miltiades'in oğlu, hiç yenilgi tatmamış komutan Kimon gibi Atina'nın altın çağında yaşamış seçkin bir Atina yurttaşı ve örnek bir bilgeydi.

Sophokles, X. yüzyılda derlenen *Souda* sözlüğüne göre 123 oyun yazdı ve katıldığı yarışmaların 24'ünde (24x4=96 oyun) birinci, diğerlerinde ikinci oldu. Yarışmalarda hiç üçüncü olmadı. Bugün kaybolmuş olan *Nausika* ve *Thamyris* gibi ilk eserlerinden bazılarında bizzat sahneye çıktığı ve Atina'nın Poikile Stoa Meydanı'nda onu kithara çalarken gösteren bir resmin asılı olduğu kayıtlıdır. Günümüze kadar gelen yedi tragedyası ve bu tragedyaların tahminî yazılış yılları şöyledir: *Aias* (450–442), *Trakhisli Kadınlar* (440'tan önce), *Antigone* (441), *Kral Oidipus* (430'dan hemen sonra), *Elektra* (418–410), *Philoktetes* (409) ve *Oidipus Kolonos'ta* (406/5). Son oyun, ölümünden sonra adaşı olan torunu tarafından 401'de sahnelendi. 1907'de Mısır'da, tanrı Hermes'in Apollon'un boğalarını çalmasını konu eden “satyrikon drama”sı *İkhneutai* (İz Sürücüler)'den büyük bir fragman bulundu. 2005'te de, infrared teknolojiyle *Epigonoı* (Ardıllar) tragedyasından birkaç fragman okunabildi.

Souda, Sophokles'in *Koro Hakkında* [Περὶ χοροῦ=peri horu] adlı bir kitap yazdığından söz eder. “Koro” antik dönemde tragedyanın resmî adı olduğuna göre, bu eser ozanın tiyatro sanatı hakkındaki düşüncelerini içeriyor olmalıydı. Sophokles'e atfedilen deyimler, Aiskhylos hakkındaki değerlendirmesi, kendi kahramanlarıyla Euripides'in kahramanlarını karşılaştırması ve tarzı hakkında verdiği bilgiler hep bu kitaptan alınmış olmalı.

Aristoteles *Poetika*'da Sophokles'in tragedyaya getirdiği yenilikleri şöyle sıralar: Aktör sayısını ikiden üçe çıkarak kurgunun daha karmaşık olmasına olanak tanıdı. İlk kez sahne dekorlarını kullandı ve o zamana kadar on iki kişiden oluşan koroyu on beş kişiye çıkarttı. Son olarak, Aiskhylos'un getirdiği yarışmalara katılan üçlemelerde konu birliği olması şartını kaldırarak konuları birbirinden bağımsız üçlemeler geleneğini başlattı.

Sophokles gündelik dilde kullanılan kelimeleri tercih ettiği halde dili şiirseldir. Eserinin lirik kısımları mecazlar bakımından zengindir, ancak mecazdan Aiskhylos kadar yoğun yararlanmaz. Sık kullandığı tek dizelik diyaloglar (stikhomithia) ve bir dizenin iki kahramana paylaştırılması tekniği (antilavi), oyunlarına hareketlilik kazandırır. *Tragike eironeia* adıyla bilinen sevdiği bir tekniğe göre, sahnedeki aktörler seyircilerin bildiği ya da kolaylıkla tahmin edebileceği bazı şeyleri bilmez görünürler. Sophokles'in eserleri, efsane evreninin terk edilerek, yerine dünyevi bir evrenin yerleştirildiği birey temelli tragedyalardır. Oyunlarında toplumun baskısı altındaki birey incelenir.

Aristoteles ozanın kahramanlarının, “Bizim gibi, ama bizden daha soylu,” olduğuna dikkati çekerek onları beğendiğini söyler. Euripides'te hayatta oldukları gibi canlandırılırlarken, Sophokles'te olmaları gerektiği gibi verilirler. Diğer iki büyük tragedya yazarından farklı olarak, iradeleri başka yönde bile olsa, Sophokles'in kahramanlarının karakteri onları davrandıkları gibi davranmaya zorlar. İlk eserlerinde başkişileri erken ölünce olayların akışı biraz yavaşlar gibi olsa da, oyunları zekice kurgulanmış ve çok hareketlidir. Eserlerinde Antigone, Elektra, Deianeira, Tekmessa, İokaste gibi çok sayıda güçlü kadın karaktere yer verir.

Sophokles'in ozanlık yeteneği çağdaşları tarafından takdir edilmiş, ona arı anlamına gelen “melissa” adı takılmıştı. Biyografisini yazan anonim yazar, Aristophanes'in onun hakkında “dudakları balla kaplı”; Ksenophon'un da, “tragedya ozanlarının en mükemmeli” olduğunu söylediklerini aktarır. Aristoteles *Poetika*'sında tragedyaı onun eserleri aracılığıyla inceler.

Sophokles'in dünya görüşüne göre tanrılar üstün ve güçlü, insanlar ise onların karşısında çaresizdir. Karakterleri olağanüstü tutkularla kıvranırken, ilahî adalet her seferinde düzeni yeniden kurar. Eserleri birçok çağdaş sanatçıyı etki-

lediği gibi onlara esin kaynağı da olmuştur. Richard Strauss *Elektra* operasını, İgor Stravinski *Kral Oidipus* oratoryosunu ondan esinlendiler. Jean Cocteau, André Gide, Jean Giraudoux, Ezra Pound ve Jean Anouilh onun tematolojisinden yararlandılar. Romantik şair Shelley'nin, 1822'de boğulduğunda ellerinde Sophokles'in bir cep baskısını tuttuğu rivayet edilir.

Aias

Aias, Sophokles'in günümüze kadar gelen en eski tragedyasıdır. MÖ 450–442 yılları arasında yazıldığına inanılır. Konusunu mitolojiden ve özellikle Homeros'un *İlyada* destanından alır.

Salamis kralı Telamon ile Periboia'nın oğlu Aias, *kahramanların en mükemmeli* (*İlyada*, II, 768) ve Akhilleus'tan sonra Akha ordusunun en güçlü savaşçısıdır. Üvey kardeşi Teukros'la birlikte Salamis'in on iki gemisiyle Troya Savaşı'na katılır (II, 557). Akhilleus'un Agamemnon'a kızarak savaştan ayrılmasından sonra, Akha gemilerini yakmaya yeltenen Troyalıları püskürtmede (XIII–XIV. rapsodiler) ve Patroklos'un cesedinin savaş alanından ordugâha taşınmasında (XVI. rapsodi) büyük yararlılık gösterir. Akhilleus'un yokluğunda, savaşın kaderini belirleyecek düelloda Hektor'un karşısına çıkacak savaşçıyı belirlemek için kura çekildiğinde, Helenler *en güçlü ve en cesurları olduğundan* kuranın ona çıkması için dua ederler ve kura ona çıkar, ama güçlü rakibiyle yenilemez (VII. rapsodi).

Homeros, Aias'ın boylu boslu, heybetli, *kırk arşmlık kule* gibi (III, 229) olduğunu söyler. Çok güçlüdür, koca kayaları yerinden oynatıp düşmana fırlatır (VI, 409–415). Simgesi, başka kimsenin kaldıramayacağı büyüklükteki koca kalkanıdır. Ama sadece cesareti, cüssesi ve gücüyle değil sağdu-

yusuyla da tanınır (VII, 288–289). Sık sık birlikte anıldığı Oileus'un oğlu Lokrisli adaşından ayırmak için ona büyük Aias da derler.

Aias hiç yaralanmaz ve bu özelliği ölümsüz oluşuyla açıklanabilir. Gerçekten de, (Zeus'un önerisi üzerine) Herakles'in giydiği aslan postunu üzerine geçirdiği için, postun değmediği sağ böğrüne alacağı darbeler dışında ölümsüzdür (Pindaros, *İsthmia*, VI, 34 ve sonrası). Hesiodos'a göre güzel Helene'nin talipleri arasında yer alır (*Fragman* 204, 44–45).

Aias mitosunun ana motifi, Akhilleus'un ölümünden sonra silahlarının kime verileceği konusunda çıkan anlaşmazlıktır. Akhilleus'un annesi Thetis'in girişimiyle Akhalar silahları ordunun en güçlü kahramanına vermeyi kararlaştırırlar ve bu onura Odysseus'u layık görürler. Silahların kendisine verilmesi gerektiğine inanan Aias buna çok kızar, hırsından aklını yitirir ve intihar eder. Homeros, olayı Odysseus'un ağzından anlatarak, onun bunca yiğit bir savaşçının ölümü için duyduğu üzüntüyü dile getirir (*Odyseia* xi, 543 ve sonrası).

Silahların kime verileceğinin nasıl belirlendiği konusunda üç farklı efsane vardır. Düşmanların en korktuğu Akha savaşçısını belirlemek üzere Troya'ya casuslar gönderilir (Miletoslu Arktinos, *Küçük İlyada*). Aynı soru Troyalı tutsaklara sorulur (Midillili Leshes, *Aithiopsis*) ya da Akhalar bu konuda gizli oylamayla karar verirler ve oylar sayılırken hile yapılır (Pindaros, *Nemea* 8, 26). Sophokles üçüncü efsaneyi tercih eder. Aiskhylos da konuyla ilgili, günümüze kadar gelemeyen, *Silahlar Krizi*, *Tressaili Kadımlar* ve *Salamisli Kadımlar* üçlemesini yazmıştı.

Aias mitos, Sophokles'ten sonra da Yunan ve Roma sanatını etkilemeye devam etti. IV. yüzyıl hatiplerinden Antisthenes *Aias* ve *Odyseus* adında iki söylev, ozan Genç Astydamos *Çıldırın Aias* tragedyasını, Romalı ozanlardan Livius Andronikus ile Quintus Ennius konuyla ilgili tragedyalar

yazdılar, Ovidius *Metamorfozlar* kitabının XIII. cildinin büyük kısmını ona ayırdı. Tanınmış seramik sanatçılarından Eksekias, Douris ve Brigos, eserlerinde başta trajik ölümü olmak üzere hayatıyla ilgili birçok sahneye yer verdiler.

Tragedya, bir tanıma göre mitolojik geçmişle klasik dönemin siyasi kurumlarının dinamik yüzleşmesidir. Klasik dönem Atinalılarının düşünce yapısında yer almayı sürdüren mitlerle arkaik yaklaşımları yeniden değerlendirerek siyasetin etik temellerini saptamaya çalışır. Bu açıdan bakıldığında, Aias antik Yunan külliyyatının siyasi yönü en güçlü tragedyalarından biridir ve kurgusuyla kahramanlarının karakterlerinde birçok siyasi sembol ve ima taşır.

Aias tragedyası V. yüzyıl Atina'sına hitap ederken, özellikle Aias'ın kişiliğinde barınan geçmişe özgü birçok simge kullanır. Homerik dünya görüşüne göre en büyük erdemler; adalet, cesaret ve onur gibi değerlerdir. Bu erdemler mutlak, kesin ve bireyseldirler. Bireyselliğin yüceltiildiği böyle bir ortamda kişilerin topluma zarar vermemesi, sağduyunun ve ar duygusunun öne çıkarılmasıyla sağlanmaya çalışılır. Homeros'un dünyasında kibir tanrısal ceza gerektiren büyük bir günahıdır. Aias bu günahı işlemeye meyillidir. İhtiyacı olmadığını söyleyerek tanrıça Athena'nın yardım teklifini geri çevirir, tanrıların yardımıyla herkesin başarıya ulaşabileceğini, ama kendisinin işlerini tek başına hallettiğini söyler.

Cesur, güçlü ve onuruna düşkün Aias, bu özellikleri takdir edildiği sürece mutlu ve dengelidir. Savaşa ordunun ortak çıkarları için değil, bu özelliklerini ortaya çıkarmasına yardımcı olmasını beklediği için katılır. Kendi değerinden emindir, bu yüzden silah arkadaşlarının “en değerli kahraman” unvanını başkasına vermesini kendisine yapılmış bir hakaret olarak algılar. Artık savaşması için bir gerekçe kalmamıştır. Kent benzeri siyasi bir yapı olan ordudan kendini soyutlar ve nefretini silah arkadaşlarına yöneltir.

Yalnız kalan Aias ordudan uzaklaştığı gibi tanrılardan da uzaklaşır. Arkadaşlarının hayvan sürülerini katlederek ait olduğu topluma zarar verir. Artık kendi değerleri toplumun değerleriyle örtüşmemektedir, aristokratik idealleri Sophokles'in dünyasının idealleriyle çelişir. Bu yeni dünyada örnek asker, eşdeğer yurttaşlardan oluşan kentini koordineli bir şekilde savunmakla yükümlüdür. Kahramanlık kavramı bireyselden toplumsala doğru kaymıştır. Aias artık gelişmelere uyum sağlayamamaktadır.

Bundan sonra oyunun odağı değişir ve *İlyada*'nın destansı atmosferi yerini Troya'nın تنها kumsalına bırakır. Kullanılan kelimeler ve terminoloji bile değişir ve Sophokles bu değişikliği daha da görünür kılmak için koroyu sahneden çıkarır. Klasik tiyatrodaki koronun oyun esnasında çekilerek sahnenin değişmesi bundan başka sadece Aiskhylos'un Eumenidler tragedyasında görülür. Oyunun sonraki bölümünde, kent-devleti temsil eden ordunun sözcüleri Agamemnon ile Menelaos, konuşmalarında siyasi argümanlar kullanırlar. Onlara engel olmaya çalışan eski dünyanın sözcüsü Teukros pek ikna edici olamaz, yardımına Odysseus'un gelmesi gerekecektir. Sophokles dolaylı olarak toplumun etik değerlerinin V. yüzyıl devletine hizmet verecek şekilde değişmesi gerektiğini ve eski sistemin ürünü olan bir homerik kahramanın bu değişim süreci içinde varlığını sürdüremeyeceğini vurgulamak ister.

Menelaos ile Agamemnon orduda disiplinin sağlanması ve bireyin topluma boyun eğmesi gerekliliğinin vurgulanması için Aias'a itibarının iade edilmemesinde ısrar ederler. Ancak siyasi terminoloji kullandıkları halde hareketlerini yönlendiren bireysel nefret ve düşmanlıktır. Aynı şekilde düşünmesi beklenen Aias'ın baş düşmanı Odysseus'un hareket noktası farklıdır. Temsil ettiği sağduyu, oluşmakta olan yeni siyasi sistemde kaba kuvvetin yerine ikna etme çabasının kullanılması ve dostlukla düşmanlığa duygularla değil

mantıkla yaklaşılması gerektiğini öne çıkarır. Odysseus'un askerî değeri Aias'tan düşük olmasına rağmen uyum yeteneği fazladır, olaylara bireysel yaklaşmaz, ortak çıkarları gözetir. Kibre meyilli rekabetçi aristokratik etiğin karşısında insancılığı ve itidali yüceltir.

Demokratik bir düzen, yenilikler üretmek ve zorluklarla başa çıkabilmek için kahramanlara ihtiyaç duyar. Aias'ın kent-devlete hizmetleri takdir edilmeli ve ona karşı minnet duyulmalıdır. Vefa bütün değer sistemlerinde bulunması gereken bir erdemdir. Ancak kent-devlet varlığını sürdürebilmek için kahraman-bireylere ihtiyaç duyduğu gibi, onlar da aynı şekilde kent-devlete ihtiyaç duyarlar. Aias'ın yanlışı bu karşılıklılığın farkına varmamasıydı.

Çeviride oyunun aslı, Sir Richard Jebb edisyonu, Cambridge, 1892 ve A. C. Person edisyonu, Oxford, 1958 kullanıldı. Yapılan çeviri, çağdaş Yunanca (Theodoros Mavropoulos, Zitros Yayınları, 2008; Tasos Roussos, Kaktos Yayınları, 1964; Kostas Topouzis, Epikairoitita Yayınları, 1997; Panagis Lorentzatos, Estia Yayınları, 1932) ve İngilizce (Ian Johnston, 2009; R. C. Trevelyan, 1924; Sir Richard Jebb, 1893) çevirileriyle karşılaştırıldı. Açıklayıcı bilgiler okuyucunun dikkatini dağıtmamak için sonnotlar halinde verildi.

Ari Çokona

Ocak 2015

AİAS

Kişiler

ATHENA

ODYSSEUS

AİAS

KORO

TEKMESSA

HABERCI

TEUKROS

AGAMEMNON

MENELAOS

İthake kralı

Salamis kralı

Salamis Adalı tayfalar

Aias'ın eşi

Aias'ın kardeşi

Akha ordusunun başkomutanı

Sparta kralı

Prologos (1–133)

(Troya yakınlarındaki Akha karargâhının en ucunda bulunan Aias'ın çadırının önü. Arka planda Troya surları görünür. Odysseus sessizce çadıra yaklaşırken theologeion'da¹ tanrıça Athena durmaktadır.)

ATHENA²

Laertes'in oğlu, seni hep düşmanlarına
sinsice zarar vermeye çalışırken görüyorum.
Bu kez de, uzun bir süredir, karargâhın
en ucunda yer alan³ Aias'ın çadırlarının
etrafında dolanıyor, onun içerde olup
5
olmadığını anlamak için toprağa bıraktığı
taze ayak izlerini dikkatle inceliyorsun.
Ve Spartalı tazılar⁴ kadar iyi koku aldığından
adımların seni doğru yönlendirdi. Aradığın adam,
az önce yüzünden ter ve öldürücü⁵ ellerinden
10
kan damlayarak girdi çadırına. Demek ki
gerek kalmadı kapıyı gizlice gözetlemene. Ne aradığını
söyle de olan biteni bilen benden her istediğini öğren.

ODYSSEUS

Athena'nın, ölümsüzler arasında en sevdiğim
tanrıçanın sesi! Seni göremesem de
15
kolaylıkla tanıyor, bakır ağızlıklı Tyrrene
borazanlarının⁷ sesi gibi hissediyorum içimde.

- İyi tahminde bulundun bir düşmanımı gizlice
izlediğimi söylerken. Nicedir, kalkan taşıyan⁸
20 Aias'ın peşindeyim, başkasının değil!
Bu gece insan aklının alamayacağı
bir aymazlık yaptı. Ama henüz
onun yaptığından emin değiliz,
kuşkularımız var ve ben gönüllü oldum
25 bu işi aydınlatmaya. Az önce talanla
elimize geçen sürülerin, çobanlarıyla birlikte
kılıçtan geçirildiğini gördük.
Herkes bu konuda onu suçluyor.
Elinde kan damlayan kılıcıyla
30 bayırda dolaştığını gören bir nöbetçi
anlattı bana gördüklerini. Ben de hemen
ayak izlerinin peşine düştüm. Bazılarını buldum,
bazılarında kuşkularım var, ama neler olduğunu
soramıyorum kimseye. Tam vaktinde geldin,
35 çünkü senin elin yönetiyor geçmişimle geleceğimi.

ATHENA

Biliyorum Odysseus ve memnuniyetle
yardım edeceğim sana bu avında.

ODYSSEUS

Doğru yolda mıyım sevgili efendim?

ATHENA

Evet, çünkü az önce anlattıklarını bu adam yaptı.

ODYSSEUS

- 40 Eli nasıl vardı böyle bir çılgınlığa?

ATHENA

Akhilleus'un silahlarıydı aklını başından alan.

ODYSSEUS

Peki, hıncını neden sürülerden çıkardı?

ATHENA

Sizin kanınızı akıttığını sanıyordu.

ODYSSEUS

Argosluları mı yok etmek istedi?

ATHENA

Başaracaktı da engel olmasaydım eğer.

45

ODYSSEUS

Ne tür çılgın bir planla cüret etti bu aymazlığa?

ATHENA

Tek başına gizlice size doğru yola çıktı.

ODYSSEUS

Hedefini gerçekleştirmeye yaklaşılabildi mi peki?

ATHENA

İki komutanın⁹ kapısının önüne varmıştı.

ODYSSEUS

Kim engelledi peki cinayete susamış ellerini?

50

ATHENA

Ben engelledim. Gözlerinin önünde aldatıcı hayaller canlandırarak yakışsız bir sevinçten mahrum ettim ve başlarında çobanlarıyla, paylaştırılmadan, bir arada otlayan koyun ve inek sürülerinin üzerine saldırm onu.

Sürülere hırsıyla saldırarak boynuzlu hayvanları

55

sırtlarından bıçakladı. Bazen çıplak elleriyle Atreus'un oğullarını öldürdüğünü, bazen de diğer komutanların kanını akıttığını hayal ediyordu.

Ben de aklını yitiren Aias'ı daha da kıskırtarak tuzığa düşürüyor, felaketinin ağlarını örüyordum.

60

Daha sonra, öldürmekten yorulunca, hayatta kalan ineklerle koyunları iplerle sımsıkı bağladı ve güzel boynuzlu hayvanlar değil de savaşta esir düşmüş erlermişçesine sürükleyip çadırına getirdi. Şimdi de zavallıları içeride bağlı tutup işkenceden geçiriyor.

65

Sergilediği çılgınlığı sana göstereceğim, sen de görüp Argoslulara anlattırısın artık.

Cesur ol, başına bir bela gelecek diye

korkmana da gerek yok! Adamın gözlerini başka yöne çevirerek yüzünü görmesini engelleyeceğim.

70

(Athena çadır içindeki Aias'a seslenir.)

Hey sen! Esirlerinin ellerini bağlayan
sana sesleniyorum, buraya gel!
Sana söylüyorum Aias, çık çadırından!

ODYSSEUS

Ne yapıyorsun Athena? Çağırma onu.

ATHENA

75 Sen sus! Adının korkağa çıkmasından çekinmiyor
musun?

ODYSSEUS

Tanrılar adına, çadırında dursun daha iyi!

ATHENA

Nesinden çekiniyorsun, hep aynı adam değil miydi?

ODYSSEUS

Her zaman düşmanımdı, ama şimdi artmış gibi düş-
manlığı.

ATHENA

Güzeldir aslında düşmanın arkasından gülebilmek.

ODYSSEUS

80 Ama yine de çadırında kalsa daha iyi.

ATHENA

Bir delinin karşısına çıkmaktan mı korkuyorsun?

ODYSSEUS

Aklı başında olsaydı korkmazdım ondan.

ATHENA

Yanında dursan bile göremeyecek seni.

ODYSSEUS

Gözleri açıkken bu nasıl olabilir?

ATHENA

85 Gören gözlerini karartacağım.

ODYSSEUS

Bir tanrı istedi mi her şey olabiliyormuş demek.

ATHENA

Sus öyleyse ve kımıldamadan olduğun yerde kal.

ODYSSEUS

Kalırım, ama keşke uzaklarda olsaydım.

ATHENA

Hey Aias, tekrar sana sesleniyorum. Bu kadar
az mı önem veriyorsun silah arkadaşına?¹⁰

90

(Aias çadırından çıkar.¹¹)

AİAS

Selam sana Athena, selam sana Zeus'un kızı.
Ne iyi ettin de geldin! Avdan getirdiğim
değerli ganimetlerle süsleyeceğim baştan başa seni.

ATHENA

Güzel konuştun. Ama söyle bana, kılıcınla
Argosluların kanını mı akıttın az önce?

95

AİAS

İnkâr edemem bununla gurur duyduğumu.

ATHENA

Atreusoğulları'na da mı çaldın kılıcını?

AİAS

Aias'ı küçük düşüremeyecekler bundan böyle.

ATHENA

Anlattıklarına bakılırsa onları öldürmüş olmalısın.

AİAS

Öldükten sonra alsınlar bakalım alabilirlerse silahlarımı. 100

ATHENA

İyi de, Laertes'in oğluna ne oldu? Neler
yaptın ona? Ellerinden kurtuldu mu yoksa?

AİAS

A, o kurnaz tilkiyi mi soruyorsun?

ATHENA

Evet, rakibin Odysseus'un nerede olduğunu soruyorum.

AİAS

Ne büyük mutluluk,¹² içeride sımsıkı bağlı bekliyor. 105
İstemiyorum çünkü daha şimdiden ölmesini.

ATHENA

Ne yapana ya da ondan ne kazanana kadar yaşatacaksın?

AİAS

Onu çadırımın direğine bağlayarak...

ATHENA.

Neler yapacaksın zavallıya?

AİAS

110 Önce kamçımla sırtını kanatacak, sonra da öldüreceğim.

ATHENA

Reva görme biçareye bu işkenceyi.

AİAS

Başka hiçbir konuda sözünden çıkmam Athena,
ama mümkünü yok, bu olacak cezası.

ATHENA

115 Seni mutlu edecekse hepsini yap, aklından
neler geçiriyorsan. Elinden geleni ardına koyma.

AİAS

Şimdi yarım kalan işlerimi bitirmeye gidiyorum.
Senden istediğim, her zaman böyle arkamda durman.
(*Aias çadırına girer.*)

ATHENA

120 Tanrıların gücü nelere kadırmış gördün mü Odysseus?
Oysa onun kadar sağduyulu, onun kadar her durumda
neler yapılması gerektiğini bilen başkası var mı?

ODYSSEUS

125 Onun kadar sağduyulusunu hiç tanımadım
ve benden nefret etmesine rağmen, böyle
bir duruma düştüğü için acıyorum zavallıya.
Biz ölümlülerin hayaletlerden ya da içleri boş
gölgelerden başka bir şey olmadığımızı gördükçe,
sadece onu değil kendi kaderimi de düşünüyorum.

ATHENA

130 Durum böyle olduğuna göre, tanrılar
aleyhinde hiçbir zaman kibirli konuşma
ve sakın böbürlenme birilerinden güçlü
ya da birilerinden zengin olduğun için.

Çünkü bir gün bile sürmez ölümlülerin
yükseklerden düşüp dibe vurması. Tanrılar
sağduyuluları severken nefret eder kötülerden.

Parodos (134–200)

*(Odysseus sahneden, Athena da theologeion'dan
ayrılırlar. Sağ parodostan sahneye Salamisli
gemicilerden oluşan koro girer.)*

KORO

Dalgalarla yıkanan Salamis¹³ sahillerinde
hüküm süren Telamon'un¹⁴ oğlu, 13.5
nasıl da seviniyorum seni mutlu gördükçe.
Ama Zeus sana darbe vurduğunda veya
Danaoslar¹⁵ aleyhinde kırıcı konuştuğunda
korkuya kapılıyorum ve gökyüzünde
kanat çırpın ürkek güvercinler misali 140
titriyor yüreğim. Şimdi de dün gece
aleyhinde kopan büyük gürültüden telaşa
kapıldım. Seni kötülemek için, atların
oynaştığı bir çayıra saldırarak, Danaosların
henüz aralarında pay edip dağıtmadığı 145
savaş ganimeti sürülerini, parlak
kılıcınla kırıp geçirdiğini söylüyorlar.
Bu iftiraları uyduran Odysseus
kolay inanılır yalanlarını
kulaktan kulağa yayarak herkesin 150
aklını karıştırıyor. Duyanlar da
söylenenleri keyifle dinleyerek, arkandan
sinsice gülüyorlar başına gelen felakete.
Soylu ruhlara saldırınca hedefi tutturmak
kolay olur, oysa benim gibilere atılan 155
iftiraya kimse inanmaz, çünkü haset

yılan gibi güçlülere doğru sürünür.
Küçükler büyükler olmaksızın kaleleri
savunamaz. Büyükler küçüklerin
160 desteğine ihtiyaç duyduğu gibi,
onlar da yalnız büyüklerle
birlikte olunca güç kazanabilirler.
Ama zordur böyle düşünceleri
aptalların kafasına sokmak.
165 Onlar şimdi sövüp sayıyor
ve yardımın olmaksızın kralım
savunamayız seni saldırılara karşı.
Görüş alanından uzakta, bir kuş sürüsü
kadar gürültü çıkarıyorlar, ama birden
170 çıkarsan karşılarına, kartal görmüş gibi
dağılarak sessizce bir köşeye sinecekler.

Zeus'un boğalar ülkesinde tapınılan kızı
Artemis¹⁶ miydi seni boğalara saldırtan?
Hey utancımın anası korkunç şöhret!
175 Karşılığında kurban sunmadığın bir zafer,
adayıp vermediğin bir adak, ya da
şükranını belirtmediğin bir geyik avının
cezası mıydı sana reva görülenler?
Yoksa savaştaki yardımlarına teşekkür
180 etmediğin için, tunç zırlı Enyalios¹⁷ muydu
seni bu gece serüvenine sürükleyen?

Daha önce, hiçbir zaman bilerek
hayvan sürülerine saldıracak kadar
kendini kaybetmemiştin Telamon'un oğlu.
185 Belki de tanrılardır bu illeti başına saran.
Zeus ile Apollon sustursun Hellenlerin
söylentilerini. Ama büyük krallar
ve lanetli Sisyphos'un dölü¹⁸ etrafa

Strophe

Antistrophe

gizlice yalanlar yayıyorsa, sahildeki
 çadırına kapanıp gözlerini yumarak
 iftiralara yayılmasına izin verme kralım. 190

Haydi kalk yerinden. Uzun süredir
 hiçbir şey yapmadan, savaştan
 uzak kalarak söylentilerin ayyuka
 çıkmasını izlemekle yetindin. 195
 Düşmanlarının küstahlığı, hiçbir
 engelle karşılaşmadan iyi rüzgâr alan
 ormanlık dere yataklarında yayıldı,
 herkes ağır sözlerle doladı seni diline,
 ben de kahroluyorum üzüntüden. 200

1. Epeisodion (201–595)

(*Tekmessa*¹⁹ Aias'ın çadırından çıkar.)

TEKMESSA

Aias'ın yoldaşı tayfalar,
 Erekhtheus'un soyundan gelen²⁰
 bu toprağın çocukları, Telamon'un
 uzaktaki evine bağlı olan bizler
 acıyla inliyoruz. Geniş omuzlu,
 korku saçan dev Aias teslim olmuş
 ağır bir hastalığa, yerde yatıyor. 205

KORO

Gecenin hangi kötülüğü yok etti
 gündüzün huzurunu? Phrygialı
 Teleutas'ın kızı, savaş ganimeti
 olmana rağmen, sevdiği için
 eş almıştı seni yiğit Aias. Mutlaka
 bir şeyler biliyor olmalısın, anlat bize! 210

TEKMESSA

- Söylenemeyecek şeyleri nasıl söylesem?
215 Ölüm kadar kötü haberler alacaksın şimdi.
Dillere destan Aias, gece vakti
aklını yitirerek kendini kaybetti.
Çadırımıza gelirsen eğer, kendi
elleriyle öldürdüğü, kana bulanmış
220 koca bir hayvan sürüsü görürsün!

KORO

- Tez canlı kralımız hakkında
söylediklerin dayanılır gibi değil
ve maalesef onlardan kaçış yok,
çünkü olayları Danaosların
225 ileri gelenleri anlatıyor
ve yayıldıkça yayılıyor söylenti.
Nasıl da korkuyorum
bundan sonra olacıklardan!
Kendinden geçerek
230 kara kılıcını hayvan sürüleriyle
at çobanlarının kanına bulayan adam
göz göre göre alenen katledilecek.

TEKMESSA

- Yazıklar olsun! Oradan, oradan geldi
koca bir hayvan sürüsünü arkasından
235 sürükleyerek. Hayvanların kimini
yere yatırıp boğazını kesti, kiminin de
beline kılıcını çalıp ikiye böldü.
Ardından iki ak paçalı koç yakaladı
ve birisinin dilini koparıp kafasını keserek
240 kenara atarken, diğerini bir sütuna bağladı.
Eline kalın bir at yuları alıp ikiye katladı
ve insanlara özgü olmayan, diline sanki
bir tanrının düşürmüş olduğu küfürler
sayıklayarak koçu kırbaçlamaya başladı.

KORO

Artık hepimizin yüzümüzü 245
 örterek gizlice kaçmamızın
 ya da uçsuz bucaksız denizlere
 açılan bir geminin bodrumuna
 inerek hızlı küreklerine
 asılmamızın zamanı geldi geçiyor. 250
 Atreus'un oğulları aleyhimize
 korkunç tehditler savuruyor.
 Aklını tamamen yitirmiş olan
 bahtı kara kralımızla birlikte
 taşa tutulup²¹ acılar içinde ölürüz diye 255
 büyük bir korku düştü içimize.

TEKMESSA

Hayır, duruldu artık. Tek bir şimşek
 çakmadan celallenip sakinleşen
 şiddetli lodos gibi sakinleşti, ama
 şimdi farklı bir acı kemiriyor içini. 260
 Başkasının değil, kendisinin neden olduğu
 felaketlere bakmak büyük acılar yaşatır insana.

KORO

Sakinleştiyse ne mutlu ona!
 Çok konuşulmaz geçmişte kalan belalar hakkında.

TEKMESSA

Sana seçme hakkı tanınsaydı eğer, hangisini 265
 seçerdin? Dostların üzülürken sevinmeyi mi,
 yoksa onlarla birlikte üzülmeyi mi?

KORO

Çifte acı daha kötüdür hanımım.

TEKMESSA

İşte bu yüzden biz de o sevinirken üzülüyoruz.

KORO

Nasıl? Pek anlayamadım demek istediğini. 270

TEKMESSA

Daha önce, akli başında değilken, çektiği
acılar karşın mutluydu, akli başında
olan bizler ise üzülyorduk olan bitene.
Oysa şimdi, hastalığı geçip rahatlayınca
275 yaptıklarının farkına vardı ve acılar içinde
kıvranıyor. Biz de öyle! İşte, birken
ikiye katlanmadı mı üzüntümüz?

KORO

Haklısın, korkarım tanrıların laneti var
üzerinde. Hastalığı geçtiğine göre
280 mutlu olması gerekmez miydi şimdi?

TEKMESSA

Anlaman için neler olduğunu bilmen gerekir.

KORO

Sahi, bu illet nasıl başladı? Üzüntüsünü
paylaşan bizlere de anlat öğrenelim.

TEKMESSA

Yoldaşı olduğun için her şeyi öğreneceksin.
285 Aias gece yarısına doğru, kandiller artık yanmaz
olduğunda iki tarafı keskin kılıcını alarak
hiçbir nedeni yokken çadırdan çıkmak istedi.
Önüne atılıp durdurmaya çalıştım,
“Ne yapıyorsun? Hiçbir haberci çağırmadan,
290 toplan borusu çalmadan nerceye gidiyorsun
böyle davetsiz? Şimdi bütün ordu derin uykuda.”
Bana her zamanki beylik lafı söyledi:
“Susmak kadınların süsüdür kadın!”
Ben susunca da dışarı çıktı koşarak. Gittiği yerde
295 neler yaptığını bilmiyorum, ama döndüğünde,
arkasından birbirine bağlı boğalar, çoban köpekleri
ve uzun tüylü koyunlar sürüklüyordu. Bunlardan
kimilerini boğazlıyor, kimilerini yere yatırıp kesiyor,
ayaklarını bağladığı kimilerine de saldırarak

karşısında insan varmışçasına sövüyor, 300
eziyet ediyordu. Sonra birden dışarıya fırladı
ve bir gölgeyle²² konuşmaya başladı.
Kahkahalarla gülerek Atreusoğulları'na
ve Odysseus'a sövüp sayıyor, kendisine
yapılan hakareti nasıl ödettiğini anlatıyordu. 305
Sonra hırsla çadıra geri döndü ve bir süre
geçince yavaş yavaş sakinleşti. Kendine gelip
neler yaptığını anlayınca da dövünmeye, kafasını
duvarlara vurmaya başladı. Kan içinde yüzen
koyunların arasına oturarak saçını başını yoldu. 310
Uzun süre sessizce bir kenara çekildi,
sonra da yaptığı kötülükleri anlatmam
ve ne durumda olduğunu söylemem için
bana bağırdı, korkunç tehditler savurdu.
Ben de dostlarım, korkumdan yaptığı 315
kötülüklerden bildiklerimi tek tek anlattım.
Söylediklerimi duyar duymaz, daha önce
hiç duymadığım şekilde acıyla inledi.
Her zaman ağlayıp dövünmenin korkaklara
ve pısırlıklara özgü olduğunu söylediği halde, 320
sesini yükseltmeden, can çekişen boğalar gibi
büyük bir acıyla derin derin inledi.
Şimdi öyle kötü bir durumda ki! Kılıçtan
geçirdiği hayvanların arasında, hiç sesini
çıkarmadan aç ve susuz oturmuş bekliyor. 325
Kendisine bir kötülük yapmasından korkuyorum,
çünkü buna benzer şeyler söylüyordu dövünürken.
Dostlarım, işte bu yüzden geldim yanınıza.
Çadıra girip yardım edin edebilirsiniz, çünkü
böylesine zorda olanlar kulak verir dostlarına. 330

KORO

Teleutas'ın kızı Tekmessa, söylediklerin korkunç.
Efendimiz çektikleri yüzünden delirmiş olmalı!
(Çadırın içinden Aias'ın sesi duyulur.)

AİAS

Ah başıma gelenler!

TEKMESSA

Durumu daha da kötüye gidiyor galiba.

335 Duydunuz mu nasıl çığlık attığını?

AİAS

Yazıklar olsun kaderime!

KORO

Efendimiz ya hasta, ya da önceki
hastalığını düşündükçe kahroluyor.

AİAS

Oğlum, sevgili oğlum neredesin?

TEKMESSA

340 İçim nasıl da parçalanıyor! Eurysakes²³ baban
seni çağırıyor, ne istiyor acaba? Ah kara bahtım!

AİAS

Teukros'a²⁴ sesleniyorum, neredesin? Ben burada
can çekişirken hâlâ ganimet peşinde misin?

KORO

345 Efendimizin akli başına gelmiş olmalı! Açın
kapıyı! Beni görürse kendini toparlar belki.

TEKMESSA

İşte açıyorum! Şimdi sen de neler yaptığını
ve ne durumda olduğunu görebileceksin.

*(Tekmessa çadırın kapısını açar. Aias hayvan
leşlerinin arasında oturmaktadır. Sakindir ve
korodaki gemici dostlarını görünce onlara
hitaben konuşmaya başlar.)*

AİAS

Sevgili gemici yoldaşlarım.

Dostlarım arasında sadece

350 sizsiniz sonuna kadar

bana sadık kalan. Gelin görün

nasıl kanlı bir çılgınlık dalgasının

çepeçevre sardığını etrafımı.

KORO

(*Tekmessa'ya.*)

Ne yazık ki doğruymuş bütün söylediklerin.
Yaptıkları, aklını yitirdiğini gösteriyor.

355

AİAS

Küreklerinizle denizleri
yarıp geçen, denizcilik sanatının
ustası yardımcılarım.
Sadece siz son verebilirsiniz
onulmaz dertlerime. Haydi
gelin yardım edin ölmeme!

360

KORO

Lütfen sus! Acıyı başka bir acıyla sağaltmaya
çalışarak daha da büyütme kederimizi.

AİAS

Kanlı çatışmalarda gözünü kırpmadan
kahramanca savaşan benim gibi cesur biri
nasıl kıyabildi bunca uysal hayvana?
Ele güne rezil oldum, herkes gülüyor arkamdan.

365

KORO

Efendimiz Aias, lütfen konuşma böyle.

AİAS

Çık dışarı! Git buradan!
Ah kara bahtım!

370

KORO

Tanrılar aşkına sakinleş ve mantıklı ol!

AİAS

Yazıklar olsun bana! Katillerin
ellerimin arasından kaçıp kurtulmasına
izin verirken, kıvrık boynuzlu
boğalarla güzelim keçi sürülerine
saldırarak kara kanlarını akıttım.

375

KORO

Olmuş bitmiş olaylara üzülmenin
anlamı yok. Hiçbir şey değişemez artık.

AİAS

Her şeyi bilen ve kafası hep
380 kötülüklere çalışan, ordudaki
en iğrenç yaratık, Laertes'in oğlu
nasıl da gülüyordur şimdi arkamdan!

KORO

Tanrılara özgüdür güldürüp ağlatmak.

AİAS

Çok incinmiş de olsam görmek isterdim
385 onun ağladığını. Ah kara bahtım!

KORO

Büyük konuşma, baksana durumuna!

AİAS

Atalarımın atası Zeus!²⁵
Öldürebilseydim keşke
nefret edilesi kurnaz düşmanımla
390 iki başkomutan kralı. Seve seve
öldürdüm ben de hemen arkalarından.

TEKMESSA

Bunu dilediğine göre benim ölmemi de dilemen
gerekir, düşünemiyorum çünkü sensiz bir hayatı.

AİAS

Hey bana gün ışığı gibi
395 görünen karanlık,
ışıl ışıl parlar gibi görünen
Hades'in toprakları! Alın,
alın beni yanınızda kalayım.
Artık ne insanlardan, ne de tanrılardan
400 yardım beklemeye layık değilim.
Zeus'un kızı yüce Athena bana
korkunç işkenceler çektiriyor.
Dostlarım, artık nereye kaçsam,
nereye kapanıp gizlensem?
405 Her şeyim yittiğine ve düşmanlarım

intikam almak için acımasızca
peşime düştüğüne göre,
bütün ordu saldırarak, her an
kılıç darbeleriyle öldürebilir beni.

TEKMESSA

Vay başıma gelenler! Böylesine akıllı bir insanın 410
bu kadar yakışksız sözler söylemesi ne acı!

AİAS

Gürleyen dalgaların dövdüğü dar boğazlar,
deniz altı mağaraları ve sahildeki çayırlar;
uzun süreden beri, hiç ara vermeden
Troya'nın çevresinde tutuyordunuz beni. 415
Ama öğrensin akıllı başında olan
herkes: Nefes alıp verir halde
kalamam artık yanınızda.
Argoslulara bunca dostluk gösteren
Skamandros Nehri'nin²⁶ komşu suları, 420
göremeyeceksiniz beni bir daha.
Oysa ülkemden gelen ordu içinde
–çekinmiyorum büyük konuşmaktan–
Troya daha önce görmemişti
benim gibi savaşçıyı. 425
Şimdiyse onurumu yitirerek
kalakaldım ortalık yerde.

KORO

Başına gelen bunca felaketten sonra
sana konuşma da diyemem konuş da!

AİAS

Kim düşünebilirdi dertlerimin 430
günün birinde adımla eşanlamlı olacağını?²⁷
Yaşadığım bunca büyük acıdan sonra
iki kez de ah çekerim üç de. Oysa babam
İda'nın yamaçlarındaki bu topraklarda
ordunun en iyisi olarak en değerli ganimetleri²⁸ 435

- toplamiş, evine büyük bir onurla dönmüştü.
Aynı topraklara en az babamınki kadar büyük
bir orduyla sefere çıktığım ve savaşta en az
onun kadar başarılı olduğum halde şimdi
440 Argosluların önünde aşağılanmış durumdayım.
Eminim düşüncelerimin doğruluğundan.
Akhilleus yaşasaydı ve ordunun en iyisini
seçmek ona bırakılsaydı eğer, başkasına
değil kesinlikle bana verirdi silahlarını.
445 Ama şimdi, Atreusoğulları hiçe sayarak
gücümü, onları kurnaz bir sahtekâra verdiler.
Bu gözler ve beni terk eden aklım
karartmasalardı eğer düşüncelerimi,
kimse cüret edemezdi başkasını seçmeye.
450 Zeus'un yenilmez kızı, kartal bakışlı Athena,
tam onlara uzatmak üzereyken elimi, başıma
bu illeti sararak hedefimi şaşırttı ve birden
hayvanların kanına batmış buldum kendimi.
Düşmanlarım şimdi benden kurtulduklarına
455 seviniyorlardır. Bir tanrı kötülüğünü isterse
kişinin, korkaklar yiğitlerin elinden kurtulabilir.
Ne yapmalıyım şimdi? Tanrılar açıkça benden
nefret ediyor. Hellen ordusu, Troya'nın tümü,
hatta bu bayırlar bile bana düşman. Demir atmış
460 gemileri ve Atreusoğulları'nı terk edip,
Ege Denizi'nde memleketime doğru yelken mi açsam?
Ama o zaman, babam Telamon'un karşısına ne yüzle
çıkarmım? Kendisi zamanında onurların en büyüğünü
yaşadıktan sonra, yanımda hiçbir ganimet götürmeden
465 döndüğümü görmeye nasıl katlanabilir?
Hayır buna dayanamam! Yoksa tek başıma
Troya surlarına saldırarak büyük bir kahramanlık
gösterisinden sonra ölüp gitsem mi? Ama
böyle bir son sadece Atreusoğulları'nı

mutlu eder. Bunu yapamam! Bir yolunu 470
 bulup yaşlı babama oğlunun korkak biri
 olmadığını göstermem gerek. Ayıptır
 acılarından kurtulamayan bir erkeğin
 daha fazla yaşamaya can atması.
 Birbirinin ardından gelerek insanı kâh ölüme 475
 yaklaştırıp kâh uzaklaştıran günler nasıl
 bir haz verebilir? Ruhlarını boş umutlarla
 ısıtanlara saygım yoktur benim. Soylu
 insanlar onurlu yaşayıp onurlu ölmelidir.
 Duydun işte bütün söylemek istediklerimi. 480

KORO

Kimse samimi olmadığını söyleyemez Aias,
 bize yüreğinden geldiği gibi konuştun.
 Ama bu düşüncelerden kurtulmalısın artık,
 kulak ver seni sevenlerin tavsiyelerine.

TEKMESSA

Efendim Aias, insanlar için kaderin 485
 zorlamalarından kötüsü yoktur.
 Ben Phrygia'nın en zengin adamının
 kızı olarak özgür doğduğum halde
 şimdi köleyim. Tanrılar öyle istedi,
 bir de senin güçlü kolların, ama 490
 eşin olduktan sonra seni sevdim.
 Aile ocağının koruyucusu Zeus²⁹
 ve paylaştığımız yatak adına yalvarıyorum,
 düşmanlarının eline terk ederek, izin verme
 bana katlanılması zor laflar söylenmesine. 495
 Öldükten sonra kimsesiz kalırsam eğer,
 inan ki Argoslular oğlumuzu da beni de
 aynı şekilde zorla esir alacaklar ve bundan
 sonraki kaderimiz köleliği tatmak olacak.
 Sahiplerimiz: "Bakın, ordunun en güçlü adamı 500
 Aias'ın karısı, eskiden imrenilecek bir hayat

- sürerken, nasıl sefil bir köle olmuş!”
gibi kırıcı sözler alacak ağızlarına.
Öyle diyecekler ben acılar içinde kıvranırken,
505 sana ve soyuna en ağır hakaretleri ederek.
Hüzünlü yaşlılığında yalnız bırakacağın
babana acı, sırtında bunca yılın yükünü
taşıyan, seferden evine sağ salim dönmen
için tanrılara yakarıp duran annene acı.
510 Ama en başta oğluna merhamet göster efendim.
Senin yokluğunda, çocukların ihtiyaç duyduğu
özenli bakımdan yoksun, düşmanlarının
himayesinde yaşayacak öksüzlüğünü. Ölümünle
ona da bana da yapacağın kötülüğü düşün!
515 Gözlerimi senden başkasına çeviremiyorum.
Ülkemi mızrağıyla dağıtan sendin
ve annemle babamı başka bir kader³⁰
götürüp Hades’te kalmaya mahkûm etti.
Senden başka kimim var vatan belleyeceğim?
520 Sensin zenginliğim, senden sorulur kurtuluşum.
Beni çıkarmamalısın aklından, bir erkek
unutmamalı kendisine yaşatılan mutluluğu.
İyilik yapan iyilik bulur ve soylu denemez
artık kendisine yapılan iyiliği unutana.

KORO

- 525 Aias, kalbinde benim gibi merhamet duymanı
isterdim, hak verirdin o zaman kadının söylediklerine.

AİAS

Hak vereceğim vermesine, ama
sadece söylediklerimi yaparsa.

TEKMESSA

Sevgili Aias, hiçbir zaman çıkmayacağım sözünden.

AİAS

- 530 O zaman, görmem için oğlumu getir.

TEKMESSA

Onu korktuğum için uzaklaştırmıştım buradan.

AİAS

Ben bunca felaketle yüzleşirken mi? Ne demek istiyorsun?

TEKMESSA

Burada kalırsa öldürülür diye korktum.

AİAS

Bir o eksikti bunca derdimden sonra.

TEKMESSA

Ben de öyle olmasın diye önlem aldım.

535

AİAS

Önlemini takdir ediyor ve onaylıyorum.

TEKMESSA

Durum böyle olduğuna göre ne yapmamı istersin?

AİAS

Yanıma getir de göreyim, konuşayım onunla.

TEKMESSA

Bu yakınlarda, kölelerin koruması altında!

AİAS

Gelmesi neden bu kadar uzun sürdü öyleyse?

540

(Tekmessa oğluna seslenir.)

TEKMESSA

Oğlum baban çağırıyor. Köleler, hanginiz elinden tutuyorsa buraya getirsin onu.

AİAS

Geliyor mu, yoksa duymadı mı seni?

TEKMESSA

İşte geliyor, bir köle getiriyor onu.

(Bir köle, elinden tuttuğu Eurysakes'i getirir.)

AİAS

Çocuğu kucaklayıp bana doğru kaldır.

545

Gerçek oğlumsa eğer ve çektiyse babasının soyuna korkmaması gerekir yeni kesilmiş hayvanlardan.

Daha şimdiden babasının sert mizacına uygun bir eğitim almalı, huyu huyuma benzemeli.

Oğlum, dilerim babaninkinden açık olsun talihin,

550

başka her şeyde ona benzersen, her zaman
onurlandırılırsın. Başıma gelen felaketlerin
farkında olmadığın için gıpta ediyorum sana.
Hiçbir şeyin farkına varmazsan, mutluluk içinde
555 geçer günlerin, neşeyle hüznü öğrenene kadar.
O gün geldiğinde, kim olduğunu da kimin yanında
yetiştigini de gösterirsin babanın düşmanlarına.
Aradaki zaman süresince, anneni mutlu etmek için
çocukluk yıllarını püfür püfür esen meltemle besle.
560 Bensiz büyümene rağmen, eminim ki, Akhalardan
hiçbiri cüret edemeyecek seni aşağılamaya.
Seni yetiştirip eğitmek üzere, göz kırpmaz
koruyucun olarak, şimdi uzaklarda düşman
peşinde koşan Teukros'u bırakacağım başında.
565 Ama denizlerde yoğrulmuş, kalkan taşıyan
savaşçılarım, sizden de bir isteğim olacak:
Kardeşime, oğlumu alıp evime, babam Telamon
ve annem Eriboia'ya götürmesini söyleyin.
Son nefeslerini verecekleri, Hades'in koynuna
570 girecekleri güne kadar yaşlılıklarında
oğlum baksın onlara. Başta mahvıma yol açanı
olmak üzere, Akhalardan hiçbiri de silahlarımı
ödül vererek yarışmalar düzenlemesin.
Adını ondan aldığına göre,³¹ bu yedi katmanlı
575 delinmez geniş kalkan senin olsun Eurysakes.
Sağlam dikilmiş sapından tutar, gönlünce sallarsın.
Diğer silahlarım benimle birlikte gömülsün.
Ama şimdi hemen çocuğu alıp kapıyı
kapa ve önümde böyle acıklı ağlama.
580 Kadınlar kolay teslim olur gözyaşlarına.
Çabuk kapıyı kapa. Bilge doktor, yarması
gereken yarayı ağıt yakarak sağıltmaz.

KORO

Bu acelen beni korkutuyor. Hoşuma
gitmiyor hiddetin bilediği keskin dilin.

TEKMESSA

Efendim Aias, tam olarak nedir yapmak istediğin?

585

AİAS

Ne soru sor, ne de araştıır! Sağduyulu ol yeter.

TEKMESSA

Nasıl da üzüliyorum! Oğlumuz ve tanrılar
adına yalvarıyorum, terk etme bizi.

AİAS

Söylediklerin canımı sıkıyor. Bilmiyor musun,
artık tanrılara hiçbir borcumun kalmadığını?³²

590

TEKMESSA

AİAS³³

Lütfen sus!

Bunu seni dinleyenlere
söyle!

TEKMESSA

AİAS

Sen dinlemeyecek misin beni? Yeterince konuştun!

TEKMESSA

AİAS

Korktuğumdandır efendim.

Haydi, şu kapıyı
kapatın artık.

TEKMESSA

AİAS

Tanrılar adına sakinleş!

Bu saatten sonra
boşuna uğraşıyorsun 595
huyumu değiştirmeye.*(Hizmetçiler çadırın kapısını kapatır. Aias çadırda
kalır. Tekmessa, Eurysakes ve hizmetçiler, daha önce
Eurysakes'in geldiği girişten çıkarlar.)*

1. Stasimon (596–645)

KORO

Dalgaların dövdüğü
dillere destan Salamis,
adını her zaman herkese
duyurarak mutlu ve meskûn

Strophe I

600 dinlenirsin derya içinde.
Oysa ben biçare, yıllar yılı
kaldığım İda'nın çayırlarında,
sayısını şaşırdım geçen ayların.
Aklımda yitip giden zamanın
605 bıkkınlığı ve bir gün
dehşet verici, karanlık
Hades'e gidecek olmanın
korkusuyla uzanmış yatarım.

Ne yazık ki, zor sağaltılır
610 tanrı kaynaklı bir deliliğe
çarpılmış Aias duruyor
yanımda. Onu bir zamanlar,
sağlıklı ve kuvvetliken
savaşa göndermiştin,
615 ama şimdi aklını yitirip
uzaklaştı arkadaşlarından,
yaptıklarıyla sevenlerini üzüyor.
Ve daha önce kendi elleriyle
başardığı büyük kahramanlıkları
620 takdir etmedi, vefasız,
sefil Atreusoğulları.

Antistrophe I

Geçen yılların
saçlarını ağarttığı
zavallı yaşlı anası,
625 oğlunun aklını
yitirdiğini duyunca,
hüzünlü bülbül
ötüşüyle değil
canhıraş çığlıklarla
630 yürek paralayıcı ağıtlar

Strophe II

yakacak ve kendi elleriyle
bağrını döverek
saçını başını yolacak.

Nice acılar çekmiş

Antistrophe II

Akhalar içinde, her kim

635

onulmaz bir illete

yakalanır, mükemmel

bir soydan geldiği halde

huyu değişir, yoldan çıkarsa

Hades'te saklansa yeridir.

640

Mutsuz baba,³⁴ neler duyacaksın,

ilahi Aiakos soyundan³⁵ gelen,

başka kimsenin yaşamadığı

katlanılamaz belalara

çarpılmış evladın hakkında!

645

2. Epeisodion (646–692)

*(Aias elinde bir kılıçla çadırdan çıkar, Tekmessa da
peşinden gelir.)*

AİAS

Uzun ve ölçülemez zaman, gizlenen her şeyi

önce gün ışığına çıkarıp sonra tekrar gizler.

Hiçbir şey kalmadı artık insanların beklenmedik

diyebileceği. Ağır yeminler de, kararlı iradeler de

bükülüp eğilebiliyor. Suyu batırılmış demir misali³⁶

650

ısrarımdan dönmeyen ben bile bu kadın için

sözlerimi yumuşattım. Düşmanlarımla insafına

onu dul, oğlumu da yetim bırakmaya kıyamıyorum.

Ellerimdeki kandan arınmak ve tanrıçanın

ağır lanetinden kurtulmak için yıkanmak üzere

655

sahildeki çayırların pınarlarına doğru gidiyorum.
Daha önce ayak basılmadık bir yere vardığımda,
en nefret ettiğim silahım olan bu kılıcı, toprağı
derin kazarak kimsenin göremeyeceğı şekilde
660 gizleyeceğim. Gece ve Hades onu orada muhafaza
etsinler. En büyük düşmanım Hektor bana
bu kılıcı armağan ettiğinden beri³⁷ hayırlı
bir davranış görmedim Argoslu dostlarımdan.
“Düşmanın armağanı armağan değildir ve kimseye
665 yarar sağlamaz,” diyen atasözü doğruymuş meğer.
Bu yüzden, bundan böyle tanrılara boyun eğecek,
Atreusoğulları’na saygı göstermeyi öğreneceğim.
Komutanlarımıza mecburen boyun eğmeliyiz,
başka türlü olmaz. En sert, en güçlü kişiler bile
670 boyun eğer otoriteye. Bir yandan karla kaplı
kışlar yerlerini bol meyveli yazlara bırakırken,
öte yandan gecenin karanlık döngüsü, ıslıl ıslıl
parıldayan beyaz gün ışığıyla yer değiştirir.
Sert esen rüzgâr dinerek ninni okur inlettiğı
675 deryaya. Herkese hükmeden uyku ezele kadar
sürmez, an olur azat eder bağılı tuttuğı ölümlüleri.
Sağduyulu davranmayı nasıl öğrenmeyeyim?
Az önce, düşmana fazla düşmanca davranılmaması
gerektiğinin farkına vardım, çünkü daha sonra
680 o adam bize sevgisini verebilir. Dostuma da
yardım ederken onunla her zaman dost
kalmayacağımızı düşünerek yaklaşmalıyım,
çünkü insanların çoğı için vefasızdır dostluk limanı.
Her şey iyi olacak umarım. Sen de kadın,
685 içeriye geçerek kalbimin bütün arzuladıkları
gerçekleşsin diye dua et tanrılara.
Size gelince yoldaşlarım, beni onun yaptığı gibi
onurlandırın, Teukros’a da geldiğinde benimle

ilgilenmesini ve size iyi davranmasını söyleyin.

Artık gitmem gereken yere gitmeliyim,
söylediklerimi yapın ve belki yakında duyarsınız
bütün dertlerimden kurtulmuş olduğumu.

690

(*Aias ayrılır, Tekmessa sahneye çıkar.*)

2. Stasimon (693–718)

KORO

Aşkla ürperiyor, havalara
uçuyorum mutluluktan.

Strophe

Pan³⁸ için çığlıklar atıyorum!

695

Pan, denizle ıslanan Pan!

Kar tipilerinin dövdüğü Kyllene

Dağı'nın kayalık sırtlarından inerek

görün bize. Tanrıların dans hocası,

gel de bizimle doğaçlama Nysia

700

ve Knossos oyunlarını oyna!³⁹

Çünkü şimdi sadece dansı düşünüyorum.

Delos'un efendisi⁴⁰ Kral Apollon da

İkaria Denizi'nden buraya gelsin

ve hep iyi davransın bana.

705

Ares gözlerimizden aldı korkunç
acıyı. Ne mutluluk, ne mutluluk!

Antistrophe

Şimdi, evet şimdi! Zeus, şimdi

görebiliyorum göz kamaştırıcı, beyaz

gün ışığını ve hızla yol alan gemileri.

710

Aias yine acılarını unutarak, tanrılara

karşı kutsal yükümlülüklerini büyük

sorumluluk ve saygıyla yerine getirdi.

Geçen zaman her şeye merhem oluyor.

Hiçbir şey beklenmedik değildir artık,

715

Aias beklentilerimizin aksine değiştirerek
fikirini, Atreusoğulları'na duyduğu duişmanlığı
ve biiyik kavgalarını unuttuğuna giiyre.

3. Epeisodion (719–865)

(*Sahneye Akhaların kampından bir haberci gelir.*)

HABERCİ

Dostlarım, sizc şu haberi vermek isterim.
720 Az iince, Mysia'nın⁴¹ uğurumlarından ordugâha
yeni gelen Teukros, başkomutanın ęadırına
uğrayınca Argoslular ona saldırarak
toplucu siivmeye başladılar. Uzaktan
yaklaştığını giiirir giiirmez hemen ęevresini
725 sardılar ve her yiiinden galiz kiifürlerle
saldırdılar. Orduya zarar vermek isteyen
zırdelinin kardeşi olduğunu ve onu
taşlayarak iildiiireceklerini siiyliiyorlardı.
Ortalık karıştı, iki taraf kılığlarını kınlarından
730 ęekerek birbirlerinin iizerine yiiiriiydi.
İşler daha da kiiitiiileşmeden yaşlılar araya
girerek yatıştırıcı siiizlerle kavgayı durdurdu.
Aias nerede, ona da olan biteni anlatmak isterim,
ęiiinkiiii her şeyi siiiiylemeliyiz efendilerimize.

KORO

735 İğeriide değil! Az iince yeni duişiiuncelerine
yeni davranışlar yakıştırarak dışarı ęıktı.

HABERCİ

Eyvahlar olsun! Ya geç giiiinderdi
beni buraya giiiinderen ya da ben
ęok ağır yiiiriiidiiim yollarda.

KORO

740 Yapman gereken neyi yetiiştiiiiremedin?

HABERCİ

Teukros, uyarmak istiyordu ağabeyini,
O buraya gelene dek dışarı çıkmasın diye.

KORO

Ama çıktı işte! Daha sakın düşünmeye başlayınca
tanrıların hiddetini yumuşatmaya gitti.

HABERCİ

Söylediklerin kulağa saçma geliyor,
Kalkhas'ın kehaneti doğruysa eğer.

745

KORO

Ne dedin? Ne biliyorsun bu konu hakkında?

HABERCİ

Çok az şey biliyorum, onlar da
kulak misafiri olduğumdan.

Kalkhas, Atreusoğulları'nın
meclisinden uzaklaşarak,

750

bir kenarda duran Teukros'a sevgiyle yaklaştı,
elini dostça tutarak, Aias'ın sağ kalmasını

istiyorsa, gün içinde hiçbir şekilde
çadırdan çıkmasına izin vermemesini

755

tembihledi. Dedğine göre, sadece bugün
peşinde olacakmış ilahî Athena'nın

hiddeti. Ölümlü doğdukları halde,
insanlara yakışmayan düşüncelere

kapılarak gereksiz kibir gösterenlere
büyük felaketler yaşatır tanrılar, dedi kâhin.

760

Aias memleketinden yola çıktığında, babasının
uyarlarına rağmen düşüncesizce davranmıştı.

“Savaşlarda zaferi mızrağınla kazanmaya
çalışmalısın ve hep bir tanrı olmalı yanında.”

765

dediğinde babası, “Tanrıların yardımıyla
güçsüzler de zafere ulaşabilir, ama ben
tek başıma, onlar olmadan da kazanabilirim
şanıma,” diye kibirli bir yanıt vermişti.

- 770 Öyle böbürleniyordu. Başka bir gün de,
ilahi Athena onu gayrete getirmek üzere
“Öldürücü ellerini düşmanlara yönelt,” dediğinde
ağza alınmayacak korkunç bir yanıt vermişti:
“Kraliçem, sen diğer Argosluların yardımına koş,
775 benim savunduğum hat asla yarılmaz.”
Tanrıçanın korkunç öfkesi de ölümlülere
yakışmayan bu kibirli laflarından doğdu işte.
Ama hâlâ yaşıyorsa, tanrıların
yardımıyla hayatını kurtarabiliriz belki.
780 Kâhin bunları söyledi, Teukros da beni hemen
buraya göndererek size haber vermemi emretti.
Kalkhas’ın kehaneti doğruysa, geç kaldığıma göre,
hayatta tutmamız mümkün değil artık Aias’ı.

KORO

(Çadırın içindeki Tekmessa’ya seslenir.)

- 785 Bahtı kara soydan gelen zavallı Tekmessa,
bu adamın söylediklerine baksana! Bıçak
saplandı sanki yüreğimize, herkes üzgün.

(Tekmessa çadırdan çıkar.)

TEKMESSA

Üst üste gelen belalardan sonra biraz rahatlayınca
neden yerimden kaldırıyorsunuz beni?

KORO

- 790 Aias’ın can sıkıcı davranışlarını anlatmaya
gelen bu adamın dediklerine kulak ver!

TEKMESSA

Eyvahlar olsun! Neler diyor, kötü bir şey mi olmuş?

HABERCİ

Neyi kastettiğini bilmiyorum, ama Aias
çadırından çıkarsa olabilirmiş.

TEKMESSA

Çıktı tabii ve bu yüzden acı veriyor söylediklerin.

HABERCİ

Teukros onu çadırda kapalı tutmanızı,
yalnız bırakmamanızı istiyordu.

795

TEKMESSA

Teukros nerede ve neden böyle söylüyor?

HABERCİ

Az önce geldi, ağabeyinin çadırdan çıkmasının
kötü sonuçlar doğurmasından korkuyor.

TEKMESSA

Ah başıma gelenler! Kimden duymuş peki bunları?

800

HABERCİ

Thestor'un kâhin oğlu, bugünün ona
hayat ya da ölüm getireceğini söylemiş.

TEKMESSA

Yardım edin dostlarım bu zor anımda, kiminiz
gitsin Teukros'u çağırıp hemen buraya getirsin.
Diğerleriniz de batı ve doğu sahillerinde arasın
felaketine kavuşmak için çadırından çıkan adamı.
Çünkü beni kandırdığını ve artık bana olan
sevgisini yitirdiğini anlamış bulunuyorum.
Ne yapmalıyım şimdi sevgili oğlum? Elim kolum
bağlı duramam, ben de bir yerlere gitmeliyim.
Hareket edelim, durma zamanı değil, canına
kıymak isteyen birini kurtarmak istiyorsak eğer.

805

810

KORO

Koşmaya hazırım ve lafta kalmayacak
söylediğim. Hızlı ayaklar hızlı sonuçlar getirir!
(*Bütün aktörler ve koro farklı yönlerle doğru
uzaklaşırlar.⁴² Sahne değişir. Issız bir kumsalda
Aias kılıcını yere saplamaya çalışmaktadır.*)

AİAS

Dimdik duruyor işte katilim, alabildiğine keskin.
Öyle şeyler düşünmeye vakit olsaydı, armağanıdır
düşmanlarım arasında en nefret ettiğim,

815

- görmek bile istemediğim düşmanım Hektor'un.
Demiri kemiren bileytaşıyla yeni bilenerек
820 Troya'nın düşman toprağına saplanmış.
Ölümümü kolaylaştırmak için etrafını
iyice destekleyerek toprağına sapladım.
Her bakımdan hazırım! Bundan sonra, sana
yakıştığı gibi, ilk sen yardım et bana Zeus.
825 Zaten fazla bir şey isteyecek değilim.
Hatırım için, kötü haberi vermek üzere,
birilerini Teukros'a gönder. Kana bulayacağım
bu kılıcın üzerine düştüğümde, beni yerden
o kaldırsın da bedenim düşmanlarımla
830 eline düşerek kurda kuşa yem olmasın.
Tek isteğim budur senden Zeus. Sonra da,
bir atlayışla, hiç debelenmeden, böğrümü
kılıca sapladığımda, ruhlara yol gösteren Hermes
beni sessizce uyutarak aşağı dünyaya götürsün.
835 Ben zavallının Atreusoğulları yüzünden nasıl
yok olduğunu görmek üzere de, her zaman
insanların acılarına tanık olan ebedî bakireler,
uzun adımlı saygın Erinyesleri⁴³ yardıma çağırıyorum.
Bu soysuzların yakasına yapışarak onları
840 acımasızca, korkunç bir şekilde yok etsinler.
[Ben hayatıma kendi ellerimle son vereceğim gibi
onların sonu da en sevdikleri çocuklarının
elinden olsun.]⁴⁴ Hızlı koşun cezalandırıcı
Erinyesler, koca ordudan kimselere acımayın.
845 Sen de, altın dizginlerini çekiştirerek
gökyüzünün yükseklerinde arabasını süren
Helios,⁴⁵ memleketimin üzerinden geçerken
yaşlı babamla beni yetiştiren zavallı anama
haber ver başıma gelen felaketlerle ölümümü.
850 Bahtı kara kadın kötü haberleri alınca
dövünmeleriyle bütün kenti ayağına kaldıracak.

Ama gerek yok gözyaşlarıyla zaman yitirmeye,
 bir an önce yapmam gerekeni yapmalıyım.
 Ey Ölüm! Gittiğim yerde seninle konuşmaya
 çok fırsatımız olacaksa da ziyaretime gel artık Ölüm! 855
 Işıltılı günün parlak ışığı ve gökyüzünde arabasıyla
 gezinen Helios, bir daha tekrarlanamayacak
 şekilde ikinizi de son kez selamlıyorum.
 Ey ışık, ey memleketim Salamis'in
 kutsal toprağı, vatanımın tahtı şöretli 860
 Athena, soydaşlarım olan sevgili halkım,
 beni besleyen Troya'nın pınarları, nehirleri
 ve ovaları, hepinizi hasretle selamlıyorum.
 Aias'ın size son sözleridir bunlar, ötesini
 Hades'in ülkesinde ölümlere söyleyeceğim. 865
*(Aias kendini kılıcının üzerine atar.⁴⁶ İki farklı
 kapıdan Koro'nun üyeleri sahneye girer, her birinin
 başında birer lider vardır. Tekmessa bulana kadar
 Aias'ın cansız bedenini görmezler.)*

3. Stasimon (866–973)

KORO'NUN I. KISMI

Zahmet zahmetle
 yeni zahmetler getirir. Epiparodos⁴⁷
 Nerelere, nerelere kadar gidip aradım.
 Kimse bir şey bilmiyor söylemeye.
 Ama işte, 870
 bir ses duyar gibiyim.

KORO'NUN II. KISMI

Biziz, yoldaşınız gemi tayfaları.

KORO'NUN I. KISMI

Neler oluyor?

KORO'NUN II. KISMI

Gemilerin batısını didik didik aradık!

KORO'NUN I. KISMI

875 Ne buldunuz peki?

KORO'NUN II. KISMI

Bulamadık boş zahmetten başkasını!

KORO'NUN I. KISMI

Güneşin doğduğu tarafta da
kimse görmedi aradığımız adamı.

KORO

Gece boyunca göz kırpmadan
880 balık avlayan hangi
yorulmak bilmez balıkçı,
hangi dağ nymphesi,
Bosphorus'a dökülen hangi ırmak;
kim, evet kim yanıt verecek bana
885 katı yürekli Aias'ı görüp
görmediğine dair? Yazıktır
benim gibi büyük zahmete
katlanarak her tarafı arayan birinin
doğru yere varamayıp bu ele avuca
890 sığmaz adamı bulamaması.

(Tekmessa girer ve sahnenin arka taraflarında yatan
Aias'ın cesedini bulur.)

TEKMESSA

Eyvahlar olsun! Eyvahlar olsun!

KORO

Ağaçlığın oradan kimin sesi geliyor öyle?

TEKMESSA

Ah kara bahtım!

KORO

Köle alınmış zavallı gelin Tekmessa'nın
895 ağlayıp dövündüğünü görüyorum.

TEKMESSA

Bittim, mahvoldum ben dostlarım!

KORO

Neler oluyor?

TEKMESSA

Önümde, böğrüne saplanmış kanlı kılıcıyla,
az önce hayatını yitiren Aias uzanmış yatıyor.

KORO

Eyvah! Şimdi nasıl dönerim
memleketime? Kralım, gemideki
tayfa dostun olan ben bahtsız da
öldürdün böylece. Zavallı kadın!

TEKMESSA

Evet, öyle olmuş! Şimdi
hep birlikte ağıt yakabiliriz!

KORO

Kimin elinden olmuş peki ölümü?

TEKMESSA

Üzerine düştüğü toprağa saplanmış kılıcına
bakılırsa canına kendisi kıymış olmalı.

KORO

Ne büyük felaketmiş başımıza gelen!
Sevenlerinin korumasından uzak,
kendi ellerinle akıttın kendi kanını.
Ben de her şeye sağır, her şeyden
habersiz ihmal ettim seni. Nerede,
nerede yatıyor dik kafalı, adı lanetli Aias?

TEKMESSA

Göremezsın onu! Bir kumaş parçasıyla
örtceğim her yanını.⁴⁸ Onu sevenler
görmeye dayanamaz, burun deliklerinden
ve kendi elleriyle açtığı yaradan
koyu renkli kanının akışını.
Nasıl yapsam? Dostlarından kim
kaldıracak cenazesini? Teukros nerede?

Bir an önce gelse de cansız ağabeyiyle ilgilense!
Zavallı Aias, neyken ne hallere düştün!
Düşmanların bile acır sana böyle görseler.

KORO

- 925 Kaderine yazılmıştı Antistrophe
dikkafalı zavallı adam,
kaderine yazılmıştı
günün birinde bitmek bilmez
dertlerine kötü bir son vereceğin.
930 İnat edip, gece gündüz
iç çekerek Atreusoğulları'na
müthiş nefretini kusup
duruyordun. O kahrolası
silahların ödül olarak verileceği
935 kahramanlık yarışmasıydı
bu büyük felaketi başlatan.

TEKMESSA

Eyvahlar olsun! Nedir bu çektiklerim!

KORO

Bilirim, korkunç bir acı paralıyor yüreğini.

TEKMESSA

Ah başıma gelenler!

KORO

- 940 Bunca sevdiğin erkeği yitirdiğine göre
dövündüğünün iki misli dövünsen yeridir!

TEKMESSA

Kahrolan benim, sen ancak tahmin edebilirsin acımı.

KORO

Sana hak veriyorum.

TEKMESSA

(*Eurysakes'e.*)

- 945 Ah güzel evladım, nasıl bir kölelik bekliyor
şimdi bizi, kim olacak efendilerimiz?

KORO

Ah, bu serzenişinle kalpsiz
Atreusoğulları'nın dile alınmaz
marifetlerini getirdin aklıma.
Tanrılar yardımcımız olsun!

TEKMESSA

Tanrılar onaylamasaydı çekmezdik bunca çileyi. 950

KORO

Katlanılması zor belalar sardılar başımıza.

TEKMESSA

Zeus'un korkunç kızı Athena, Odysseus
yüzünden çektiriyor bize bu acıları.

KORO

Şimdi kral dostları
Atreus'un oğullarıyla bir olmuş, 955
kibirle iftihar ediyor,
kahkahalarla gülüyordur
karanlık ruhlu kurnaz adam,
kör bir çılgınlığın
neden olduğu felaketlere. 960

TEKMESSA

Gülüp eğlensinler bakalım Aias'ın felaketlerine.
Hayattayken onu istemiyorlardı, ama savaş alanında
başları sıkışınca, yitirdikleri kahramanı çok arayacaklar.
Çünkü akılsız insanlar, sahip oldukları şeylerin
değerini ancak onları başkasına kaptırınca görürler. 965
Beni üzüp onları sevindiren Aias'ın ölümü en azından
kendisine huzur verdi. Hayatını sonlandırmak
istiyordu, istediğine kavuştu sonunda kendi
elleriyle. Arkasından neden gülüyorlar öyleyse?
Ölümüne onlar değil tanrılar karar verdi. 970
Anısına hakaret edip boşuna böbürlenmesin
Odysseus. Onlar için Aias öldü, benim içinse
çekip gitti arkasında gözyaşı ve acı bırakarak.

4. Epeisodion (974–1184)

(*Sahneye maiyetindeki askerlerle Teukros girer.*)

TEUKROS

Eyvahlar olsun! Nedir bu başıma gelenler!

KORO

975 Sus! Acıklı bir ağıt yakmakta olan
Teukros'un sesini duyar gibi oldum.

TEUKROS

Sevgili Aias, ağabeyim, kandaşım!
Elâlemin dediği gibi terk mi ettin bizi?

KORO

Yiğidimizi yitirdik Teukros, bilesin!

TEUKROS

980 Neler yaşıyorsun bana kara yazgım!

KORO

TEUKROS

Durum böyle olduğuna göre... Yazıklar olsun!

KORO

TEUKROS

Bize ağıt yakmak düşer. Ne kadar acı!

KORO

TEUKROS

Öyledir Teukros! Yazıklar olsun!

Oğlu Troya'nın neresinde
şimdi?

KORO

985 Çadırın içinde yalnız bekliyor.

TEUKROS

Düşmanlarımızdan biri görüp, anasından uzak
kalmış aslan enişi gibi kapıp kaçırmadan, onu hemen
buraya getir. Çabuk ol, yardım et bana, düşmanları
yere uzanmış yatan ölüleri aşagılamaktan hoşlanır.

KORO

990 Ağabeyin sağlığında da –şimdi yaptığın
gibi– oğluyla ilgilenmeni arzulardı.

TEUKROS

Canım ağabeyim Aias, ölümünü haber
aldıktan sonra seni görmeye gelirken,
hayatım boyunca gördüklerim içinde
beni en çok üzen sahneleri gördüm, 995
yürüdüklerim içinde yüreğimi en çok
kanatan yolu yürüdüm. Akhalar arasında,
bir tanrının ağzından çıkmış gibi hızla
yayılan bir söylenti haber verdi ölümünü.
Uzaktayken ilk duyduğumda 1000
inlemiştim acıyla, şimdiyse kahroluyorum
üzüntümden. Gelin, kaldırın örtüyü de
felaketin boyutunu göreyim. Yazıklar olsun!
Yürek burkan cesaretini yansıtan korkunç yüz,
ne acılara boğdun beni yok oluşunla! 1005
İhtiyaç duyduğunda derman olamamıştım
hiçbir derdine, şimdi ne yapsam, kime
gitsem? Gerçekten de babamız Telamon
memlekete sensiz döndüğümde güler
yüzle mi karşılayacak beni? Tabii ki 1010
hayır, o mutlu olduğunda bile gülmez!
Ne diyecek peki kılıç zoruyla boyun eğdirilmiş
bir köleden olma gayrimeşru oğluna, bana?
Korkaklığımdan ya da o öldüğünde senin hakkın
olan iktidara ve yasal mirasına el koymak için 1015
kurnazlığımdan seni bilerek terk ettiğimi mi?
Olur olmaz şeylere kızan yaşlı bir adam
olduğundan böyle düşünecek korkarım.⁴⁹
Sonunda beni ülkemden kovacaklar ve özgür
değil, bir köle gibi sürdüreceğim hayatımı. 1020
Evde bunlarla karşılaşacağım, burada Troya'da
bile düşmanlarım dostlarımdan çok olacak.
Bütün bunları öldüğün için yaşayacağım.
Ne yapayım şimdi? Etini doğrayıp canını

- 1025 alan bu parlak ve hazin kılıçtan sen zavallıyı
nasıl kurtarayım? Gördün mü, ölü de olsa
Hektor'dan gelmesi yazılmış kaderinde sonunun.
Tanrılar aşkına bu iki erkeğin kaderini düşünün!
Hektor son nefesini verene kadar, Aias'ın armağanı
- 1030 kemerle bağlanmış olduğu savaş arabasında
yerlerde sürünmüş. Aias da kendisine armağan
edilen keskin kılıcın üzerine düşerek son vermiş
hayatına. Acaba örs üzerine çekiçle vurarak
Erinyesler mi şekil vermiş bu kılıca ve korkunç
- 1035 Ares mi örmüş cana kıyan öldürücü kemeri?
Bana kalırsa, bütün bunları ve başka her şeyi
tanrılar yakıştırıp yükler ölümlülerin başına.
Söylediklerimi beğenenler bana katılsın,
farklı düşünenler de varsın farklı düşünsün.

KORO

- 1040 Derin düşüncelere dalma, cenazeyi nasıl
kaldıracağını ve neler söyleyeceğini düşün.
Bu tarafa doğru gelen ve belki de kötü niyetle
halimize gülen bir düşman görüyorum.

TEUKROS

Ordudaki komutanlardan biri mi gelen?

KORO

- 1045 Kendisi yüzünden sefere çıktığımız Menelaos bu!

TEUKROS

Gördüm, bu mesafeden onu tanımamak mümkün değil.
(*Maiyetinde birkaç askerle Menelaos⁵⁰ yaklaşır.*)

MENELAOS

Hey sana söylüyorum, kaldırmakta olduğun
cesede dokunma, bırak orada kalsın.

TEUKROS

Neden gerek duydun böyle konuşmaya?

MENELAOS

- 1050 Benim ve orduya hükmeden başkomutanın emri öyle!

TEUKROS

Emrinin nedenini söylemeyecek misin bize?

MENELAOS

Ağabeyini memleketten buraya getirirken
Akhaların dostu ve müttefiki olduğunu sanıyorduk,
ama Phrygialılardan da beter olduğunu gördük.

O bütün orduyu yok etmeyi tasarlıyormuş
ve dün gece hepimizi kılıçtan geçirmeye kalktı. 1055

Bir tanrının müdahalesi olmasaydı,
utanç verici bir ölümü tadarak, onun yerine
bizler uzanmış yatıyor olacaktık yerde.

Ama tanrı, onun lanetli hiddetini hayvan
sürülerine yönlendirerek bizi kurtardı. 1060

Bu anlattıklarım yüzünden hiç kimsenin
gücü yetmez adamın cesedini alıp gömmeye.

Tam aksine, bedeni sarı kumların üzerinde
terk edilerek deniz kuşlarına yem olacak.⁵¹ 1065

Sakın bize karşı koymaya yelteneyim deme!
Yaşarken ona sözümüzü geçiremiyorduk,

ama ölümünden sonra, sen istesen de
istemesen de bizim dediğimiz olacak. 1070

Sağlığında sözlerimi hiç dinlemiyordu,
oysa bir yurttaş için çok kötüdür

efendilerinin buyruklarına uymaması.
Yurttaşların korkusu olmadan, bir ülkenin

yasaları yürürlükte kalamaz ve ordular
yönetilemez, askerler büyüklerine 1075

karşı korku ya da saygı beslemezse.
Cüssesi ne kadar büyük olursa olsun, insan

küçük bir terslikle yıkılabileceğini bilmeli.
Hem edep hem korku duygusuna sahip

olanlar her zaman kendilerini kurtarırlar. 1080

Bir ülkede herkes istediğini yapar, istediğine
sövüp sayarsa, temelleri sağlam da olsa

bil ki o ülke günün birinde batar gider.
Bana kalırsa, biraz korku yararlıdır ve bizi
1085 mutlu eden şeyler yaptığımızda, bunu bizi üzen
şeyler yaparak ödeyeceğimizi unutmamalıyız.
İkisi birbirinin yerini alır. Aias kibirli
ve küstahtı, şimdi gururlanma sırası bende.
Ve sana mezar kazmayı yasaklıyorum,
1090 yoksa korkarım o mezar seni de içine alabilir.

KORO

Menelaos, bu kadar sağduyulu
konuştuktan sonra ölümlere saygısızlık etme.

TEUKROS

Dostlarım, asil soydan geldiği varsayılan
bir insanın böyle yanlış konuştuğunu
1095 gördükten sonra, hiç şaşırmayacağım
sıradan biri hata yaptığında. Haydi,
başından alarak tekrarla bakalım!
Aias'ı Akhaların müttefiki olarak buraya
sen mi getirdin? Bağımsız bir kral kimliğiyle
1100 kendiliğinden gelmedi mi? Sen nereden komutanı
oluyorsun ve nasıl hükmedersin askerlerine?
Buraya efendimiz gibi değil, Sparta'nın kralı kimliğiyle
geldin ve onun sana hükmetmeye ne kadar hakkı varsa,
senin de o kadar hakkın var ona hükmetmeye.
1105 Başkalarının emri altında geldin buraya, herkesin
komutanıymışsın gibi emir veremezsin Aias'a.
Hükümün kimlere geçiyorsa onlara hükmet
ve cezalandır kibirli laflarınla. Sen ya da başka
bir komutan yasaklasa da, ben söylediklerinden
1110 hiç korkmadan töreye uygun kaldıracığım
ağabeyimin cenazesini. O, angaryalar yapmakla
yükümlü köleler gibi; karın için, senin için
ya da değersiz kişileri onurlandırmak için değil,
verdiği yeminler yüzünden⁵² katıldı sefere.

Sen böyle biri olduğun sürece, başkalarını, 1115
hatta başkomutanı da getirsen, bağırıp çağırmanı
önemsemeden doğru bildiğimi yaparım.

KORO

Böyle bir dil hoşuma gitmiyor, çünkü felaketler
yaşanırken haklı da olsa zarar verir sert sözler.

MENELAOS

Okçumuz⁵³ ne kadar da kendini beğenmiş böyle! 1120

TEUKROS

Evet, çünkü epey iyiyim sanatımda.

MENELAOS

Elinde bir de kalkan olsa kim bilir nerelere varırdı kibrin?

TEUKROS

Ağır piyade donanımlı da olsan hafif silahlarla yenerim
seni.

MENELAOS

Kızgınlığın dilini bayağı sivriltilmiş görüyorum!

TEUKROS

İnsan haklı oldu mu doğaldır gurur duyması. 1125

MENELAOS

Beni öldüren insanın bu yaptığıyla mutlu olması
doğru mu?

TEUKROS

Ölü olduğun halde yaşıyorsan, az önce korkunç bir
laf ettin.

MENELAOS

Beni tanrılar kurtardı. Adam beni öldürmeyi kafasına
koymuştu.

TEUKROS

Seni tanrılar kurtardığına göre, onlara karşı saygılı ol.

MENELAOS

Ben mi karşı çıkıyorum tanrıların yasalarına? 1130

TEUKROS

Evet, ölülerin gömülmesine izin vermeyerek!

MENELAOS

Ben düşmanlarımın gömülmesini engelliyorum.

TEUKROS

Aias sana ne zaman düşmanlık etti ki?

MENELAOS

Bildiğin gibi, ben ondan, o da benden nefret ederdi.

TEUKROS

1135 Seçimde aleyhine hile yaparken yakalandın.⁵⁴

MENELAOS

Ben değil, hakemler verdi beğenmediğin kararı.

TEUKROS

Birçok kötülük el altından da tezgâhlanabilir.

MENELAOS

Böyle laflar birilerini üzebilir.

TEUKROS

Göründüğü kadarıyla benim seni üzceğim kadar değil!

MENELAOS

1140 Sana sadece şunu söylüyorum, bu adamı gömemezsin.

TEUKROS

Ben de tam tersini söylüyorum, bu adam gömülecek.

MENELAOS

Çok eskiden, sivri dilli birinin denizcileri kötü
havada denize açılmaya zorladığını görmüştüm.

Fırtına bastırınca bir daha sesini hiç duymadık.

1145 Giysilerinin içinde büzülerek, isteyen tayfanın
kendisine hakaret etmesine sessizce katlandı.
Aynı şekilde, küçük bir buluttan kaynaklanan
kuvvetli bir rüzgâr; seni de, kibirli ağzından çıkan
düşüncesiz sözlerini de susturup söndürecek.

TEUKROS

1150 Ben de, akılsız bir adamın, başkalarının
acılarına saygı göstermediğini görmüştüm.
Benim ruh halimde bulunan benim gibi biri ona:
“Ölümlere saygısızlık etme, öyle yaparsan

başına büyük belalar geleceğini bil!”
 demiş, lanetli adamın yüzüne karşı böyle
 konuşmuştu. Gördüğüm kadarıyla sen de
 ondan pek farklı değilmişsin. Umarım
 bilmece gibi gelmemiştir söylediklerim. 1155

MENELAOS

Ben gidiyorum. Karşımdakini gücümle değil
 sözlerimle ikna etmeye çalışmam utanç verici. 1160

TEUKROS

Yıkıl karşımdan öyleyse! Bir budalanın
 saçmalıklarını dinlemek daha da büyük utançtır.
(Menelaos maiyetiyle sahnedan ayrılır.)

KORO

Yakında büyük yaygara kopacak.
 Elinden geldiğince çabuk ol Teukros!
 Bu adamın karanlık mezarı olacak,
 anısını sonsuza dek yaşatacak⁵⁵
 derin bir çukur bulmaya çalış.
(Tekmessa Eurysakes'i elinden tutarak sahneye girer.) 1165

TEUKROS

İşte, tam zamanında! Cenazesini kaldırmak
 üzere, bahtsız ölünün karısıyla oğlu da
 bu tarafa doğru geliyor. Buraya gel oğlum,
 seni doğuran babanın yanına bir sığınmacı⁵⁶
 gibi oturarak ona dokun. Yüzünü saygıyla
 babana doğru çevir ve sığınmacı güvencesi
 olarak; benden, annenden ve kendinden birer tutam
 saç tut elinde. Ordudan kötü niyetli biri
 seni cesedin yanından alıp buradan zorla
 götürmek isterse, o ve bütün sülalesi,
 uzun saçlarımdan kestiğim bu tutam gibi
 topraklarından kopartılıp kovulsun.
 Al bu saçları ve kaybetme, diz çöküp cesede
 sımsıkı sarıl, seni kimse yerinden oynatamasın. 1170
 1175
 1180

Siz gemiciler de ben dönene kadar, kadın gibi değil
erkek gibi durun çocuğun yanında. Herkes karşı
çıkarsa bile ben ağabeyimin mezarını hazırlayacağım.
(*Teukros sahnedən çıkar.*)

4. Stasimon (1185–1222)

KORO

1185 Ne zaman gelecek Strophe I
acılı yılların sonuncusu
ve daha ne kadar sürecek
uçsuz bucaksız Troya
topraklarında süregelen,
1190 Hellenlerin büyük utancı,
bitmek bilmeyen bu savaş.

Keşke gökyüzünün derinliklerinde Antistrophe I
ya da herkesi kabul eden
Hades'te yitip yok olsaydı
1195 Hellenlere öldürücü silahlarla
yapılan savaşı öğreten adam.
Ah, acıya sebep olan acı!
Oydu insanları mahveden.

Ne şölenlik çelenklerle⁵⁷ Strophe II
1200 şarap dolu kadehlerin
sefasını sürmeme, ne de
kavalların tatlı ezgileriyle
gecelerin huzur veren
uykusunu tatmama izin verdi.
1205 Heyhat, onun yüzünden
aşklardan, evet aşklardan
mahrum kaldım.

Ve burada unutulmuş yatarken,
kırığıyla ıslanmış saçlarım
bana hüznü Troya'yı anımsatır.

1210

Eskiden, gece uykularımı
bölen korkulardan ve düşman
oklarından beni koruyan
siperim⁵⁸ atılğan Aias'tı.

Antistrophe II

Ama bu lanetli kaderi
alıp uzaklara götürdü onu.

1215

Bundan böyle nasıl, nasıl
bir sevinç kaldı ki bana?

Ah, keşke dalgaların dövdüğü
Sunion Burnu'ndaki kayanın
koruluğundan⁵⁹ uzanarak kutsal
Atina'yı selamlayabilseydim.

1220

Eksodos (1223–1420)

(Teukros aceleyle sahneye girer.)

TEUKROS

Başkomutan Agamemnon'un⁶⁰ aceleyle
bu tarafa doğru geldiğini görünce koşarak
geri döndüm. Ağır konuşmaya niyetli sanırım.

1225

(Agamemnon maiyetindeki askerlerle sahneye girer.)

AGAMEMNON

Demek senmişsin cezalandırılmaktan korkmadan
ileri geri konuşmaya cüret eden! Sana, cariyenin⁶¹
oğluna sesleniyorum! Seni soylu bir anne
doğurmuş olsa, kim bilir nasıl kibirlenir,
ayaklarının ucuna basarak nasıl yürürdün?
Bir hiç olduğun halde, bir hiç için bize karşı çıktın.
Yemin ederek, Akhaların ne generali

1230

- ne de amirali olduğumuzu, Aias'ın buraya
kendi kendisinin efendisi olarak geldiğini söyledin.
1235 Utanç verici değil mi bunları bir köleden dinlemek?
Böyle laflarla kimin methiyesini düzüyorsun?
O benim gitmediğim nerelere gitti, nerelerde durdu?
Akhaların içinde ondan başka yiğit yok mu?
Teukros'un dediklerine göre, ne yaparsak
1240 yapalım adil görünmeyeceğimize göre
keşke Akhilleus'un silahları için Argoslular
arasında hiç yarışma düzenlemeseydik.
Yarışmalarda yenilen sizler, hakemlerin
kararını kabul etmeyerek ya yüzümüze
1245 karşı sövecek ya da sinsice arkamızdan
konuşacaktınız. Ama geride kalanlar
öne alınıp, adil hakemlerin kararına göre
galip gelenler dışlanmaya devam edilirse
yasalara dayalı hiçbir düzen kurulamaz.
1250 Bu düşünceden vazgeçmeliyiz, çünkü
en güvenilir müttefikler iri cüsselilerle
geniş omuzlular değildir, her zaman akıllılar
galip gelir. Koca cüsseli bir boğa bile küçük
bir kırbaçla düzgün yürümeye zorlanabilir.
1255 Aklını başına getirmezsен senin de
aynı olacak sonun. Ağabeyin artık
yaşamadığı, bir gölgeye dönüştüğü halde
sen hâlâ kibirle aklına geleni söylüyorsun.
Kendine gel! Soyunun kimlere dayandığını
1260 bilerek buraya özgür bir yurttaş getir de
söylemek istediklerini senin adına bize o
söylesin.⁶² Artık seni daha fazla dinlemek
istemiyor, barbar dilini anlamıyorum.

KORO

- Keşke ikiniz de sağduyulu düşünebilseniz,
1265 bulamıyorum bundan daha iyi bir dilek.

TEUKROS

- Yazıklar olsun! İnsanlar ne kadar çabuk
unutup yok sayabiliyormuş bir ölüye
borçlu oldukları minneti. Bunca savaşta
hayatını kurtarmak için tehlikelere atıldığın
bu adam hiç hatırlamıyor artık seni. 1270
- Bütün fedakârlıkların unutulup gitmiş.
Hey, sen! Az önce düşüncesizce
saçma sapan laflar eden sen! Canınızı
kurtarmak için siperlerin arkasına
sığındığınız yenilgiden sonra, düşman 1275
gemilerinizi ateşe verip Hektor hırsla
hendeklerin üzerinden size saldırırken
hepinizi tek başına Aias'ın kurtardığını
hiç aklına getirmiyor musun?⁶³ Düşmanı
kim durdurmuştu? Bir işe yaramadığını 1280
söylediğin Aias değil miydi sizi kurtaran?
Bunları yaparken sizin için iyiydi değil mi?
Hektor'la teke tek savaşacak bir yiğit arandığında,
hiç kimsenin emretmesine gerek duymadan
ya da kura çekiminde –milleti kandırmak için– 1285
tolganın içine⁶⁴ ıslak toprak topağı atmaya⁶⁵
tenezzül etmeden kendisi çıkmamış mıydı ortaya?
Bunları yapan oydu ve onunla birlikte, barbar
bir kadının köle oğlu olan ben! Başkalarına
hakaret etmeden önce kendine baksana sefil! 1290
Unuttun mu yoksa büyük atan Pelops'un
eski Phrygialı barbarlardan olduğunu?⁶⁶
Ya kutsala saygısızlık eden baban Atreus'un
öz kardeşine çocuklarının etini yedirmesi?⁶⁷
Annen de Giritli⁶⁸ bir yabancıydı. Baban 1295
başkasıyla yattığını anlayınca, yesinler diye
denizin dilsiz balıklarına atmıştı onu.
Senin gibi biri ne cüretle laf edebilir soyuma?

- Ben ordunun içinde yiğitliğiyle sivrilen
1300 Telamon'un oğluyum. Herakles ona,
yiğitliğinin seçkin ödülü olarak annemi,
soylu bir ailenin güzeller güzeli prensesi,
Troya kralı Laomedon'un kızını vermişti.
İkisi de soylu ailelere mensup anne ve babadan
1305 doğan ben, hiç utanmadan gömülmesine
izin vermeyeceğini söylediğin, bunca felaketler
yaşamış ağabeyimi nasıl utandırabilirim?
Şunu kafana iyice sok! Onu bir kenarda
bırakmayı düşünüyorsanız, toplam üç ceset⁶⁹
1310 atılmış olacak kenara. Onun şerefini savunarak
ölmek, kardeşinin karısı ya da senin için
ölmekten daha onurludur. Bu yüzden
benim çıkarımı değil, kendi çıkarını düşün.
Bana zarar verirsen eğer, korkaklık yerine
1315 cesaret gösterdiğine bin pişman olacaksın.
(*Sahneye Odysseus girer.*)

KORO

Yangını körüklemeye değil de söndürmeye
niyetliysen tam zamanında geldin Kral Odysseus.

ODYSSEUS

Neler oluyor dostlarım? Uzaktan Atreusoğulları'nın
bu kahramanın cesedi etrafında bağırıştığını duydum.

AGAMEMNON

- 1320 Evet öyle, çünkü az önce bu adam
ağır hakaretler etti bana Kral Odysseus.

ODYSSEUS

Nasıl hakaretlerdi bunlar? Küfre
küfürle karşılık vereni affederim ben.

AGAMEMNON

Ağır konuştum, çünkü o da hakaret etmişti bana.

ODYSSEUS

- 1325 Ne yaptı peki canını bu kadar sıkacak?

AGAMEMNON

Ben yasakladığım halde ölünün
cenazesini kaldıracağını söyledi.

ODYSSEUS

Dost olmaktan vazgeçmeden
bir dost gibi gerçeği söyleyebilir miyim?

AGAMEMNON

Söyle tabii! Argosluların içinde bana en yakın 1330
seni gördüğüme göre, aptallık olurdu kabul etmemem.

ODYSSEUS

Dinle öyleyse! Tanrılar adına, bu adamın
cesedinin gömülmesini böyle acımasızca
yasaklama sakın. Kızgınlığına teslim olarak,
nefretin adaleti çiğnemeye yöneltmesin seni. 1335

Akhilleus'un silahlarını aldığımdan beri
orduda en çok nefret ettiklerinden biri de
bendim. Ama bana karşı öyle olmasına
karşın onu hor göremem. Troya'ya gelen
Argoslular içinde Akhilleus'tan sonra en yiğit 1340
savaşçımız olduğunu inkâr edemem.

Onurunu zedeleyemezsin, insanların değil
tanrıların yasalarını çiğnersin öyle yaparsan.
İyi bir insan öldüğünde, ondan nefret etsen
bile ona kötülük etmen adil değildir. 1345

AGAMEMNON

Bana karşı onu mu savunuyorsun?

ODYSSEUS

Evet, ama nefret etmem gerektiğinde nefret etmiştim
ondan.

AGAMEMNON

Öldükten sonra da ona karşı olman gerekmez mi?

ODYSSEUS

Onursuz kazançlara sevinme Atreus'un oğlu.

AGAMEMNON

1350 Baştakiler her zaman uymaz ahlak kurallarına.

ODYSSEUS

Ama sana doğruyu söyleyen dostlarını da takdir etmelisin.

AGAMEMNON

Ahlaklı insan üstlerine itaat etmeli.

ODYSSEUS

Sus artık! Dostlarına taviz veren kazanır.

AGAMEMNON

Bu iyiliği kime yaptığını bir düşün!

ODYSSEUS

1355 Düşmanım olmasına karşın cesur bir savaşçıydı.

AGAMEMNON

Ne yapacaksın peki? Ölü düşmanına saygı mı
göstereceksin?

ODYSSEUS

Erdemleri düşmanlığımdan daha önemli.

AGAMEMNON

Ama öyle insanlar çok değişkendir!

ODYSSEUS

Gerçekten de önce dostun olur, sonra üzerler seni.

AGAMEMNON

1360 Bu tür insanlarla dost olmayı mı öneriyorsun?

ODYSSEUS

Katı yüreklipleri methetmekten hoşlanmam.

AGAMEMNON

Sayende herkes beni korkak sanacak.

ODYSSEUS

Hayır, Hellenler adil olduğunu düşünecekler.

AGAMEMNON

Cesedi gömmelerine izin mi vereyim sence?

ODYSSEUS

1365 Evet, çünkü ben de günün birinde onun durumuna
düşeceğim.

AGAMEMNON

Hep öyle olur zaten, herkes kendini düşünür.

ODYSSEUS

Kendim için değil de kimin için uğraşayım?

AGAMEMNON

Bu yaptığımızı benden değil senden bilecekler.

ODYSSEUS

Ne yaparsan yap, kârlı çıkan sen olacaksın.

AGAMEMNON

Şunu iyi bil ki, henden daha büyük bir hatırı istesen bile seve seve yerine getirirdim.

1370

Ama canlı ya da ölü, bu adam en büyük düşmanım olacak. Sen istediğini yapabilirsin.

(*Agamemnon sahneden ayrılır.*)

KORO

Odysseus, bunu davranışlarınla kanıtladığın halde bilge olduğunu kabul etmeyenler aptaldır.

1375

ODYSSEUS

Teukros'a söz veriyorum; eskiden ne kadar düşmanıysam, bundan böyle de o kadar dostu olacağım. Cenazeyi onunla birlikte kaldırmak ve seçkin bir ölüye yapılması gereken her şeyin yapılmasına yardım etmek istiyorum.

1380

TEUKROS

Onurlu Odysseus, söylediklerin için seni ne kadar övsem yeridir, boşa çıkardın korkularımı. Argoslular içinde en büyük düşmanı olmana rağmen, sadece sen tuttuğunun tarafını ve ölüsünü aşagılamaya çalışmadın. Düşüncesiz başkomutanımızla kardeşi, onurunu zedeleyerek, cesedini gömülmeden açıkta bırakmak istediler.

1385

Olympos'a hükmeden babamız, hiçbir şeyi unutmayan Erinys ve suçları cezalandıran Dike,

1390

haksız yere ölümüzü gömdürmeyerek aşağılamak isteyenlere layık oldukları cezayı versinler.

- 1395 Ama onurlu Laertes'in oğlu, ölünün ruhunu gücendirmemek için⁷⁰ cenaze işlemlerinde yardımını kabul etmeye çekiniyorum. Başka her konuda yardım edebilirsin, hatta cenazeye ordudan istediğini getir, rahatsız olmam. Kalan işleri de ben üstlenirim. Bil ki dürüstçe ve mertçe davrandın bize.

ODYSSEUS

- 1400 Yardım etmek isterdim, ama rahatsız olacaksan eğer, düşüncelerine saygı gösterip giderim.
(*Odysseus sahnedan ayrılır.*)

TEUKROS

- Haydi artık! Yeterince zaman geçti. Kiminiz hemen derin bir mezar kazsın, kiminiz de
1405 ateş yakarak yüksek bir uçayakta ölüyü yıkamak için su ısıtsın. Birkaç tayfa çadıra giderek, kalkanı dışındaki diğer silahlarını⁷¹ getirsin. Sen de oğlum, bütün gücünü vererek
1410 yardım et babanı kaldırmama, çünkü hâlâ sıcak olan damarlarından koyu renkli kan akıyor. Haydi, dost olarak geldiğini söyleyen herkes bu erkek için
1415 emek harcasın, bir şeyler yapsın. O her konuda iyiydi [ve yaşadığı sürece ondan iyisi yoktu].

KORO

- Gerçekten de, insanlar birçok şeyi görerek öğrenebilir, ama gerçekleşmeden önce kimse geleceği ve kaderinin ne olacağını bilemez.
1420

Sonnotlar

1. Θεολογεῖον [theologeion]. Antik tiyatrolarda sahnenin yukarisinda tanrı rolündeki oyuncuların durduğu bir balkon bulunurdu. Seyircilerden ve diğer aktörlerden daha yüksekte duran “tanrı”lar [θεός=theos] “söz”lerini [λόγος=logos] buradan söylerdi. Bu tekniği Aiskhylos ve Euripides çok kullandıkları halde Sophokles nadiren kullanırdı.
2. Homeros destanlarına göre, Zeus’un kızı bilgelik tanrıçası Athena her zaman Odysseus’u desteklerdi. Sophokles bilinen eserlerinden sadece bu tragedyada prologos’ta bir tanrıçaya yer verir.
3. Akhaların en cesur savaşçıları olan Akhilleus ile Aias, saldırılara açık olan karargâhın iki ucuna yerleştirilmişti (*İlyada* XXI, 7–8). Aias adı inlemek, dövünmek anlamına gelen αἰάζω [aiazo] fiilinden türetilmiştir.
4. Spartalıların özellikle dişi tazıları çok meşhurdu. Kentlerinde, farklı eğitim verilerek; tavşan, tilki ve kunduz gibi hayvanların avında kullanılmak üzere tazılar yetiştiriliyordu. Çağdaş Yunancada tazi anlamına gelen “lagoniko” kelimesinin, Spartalıların sıfatlarından biri olan “lakonikos”tan türediğine inanılır.

5. Aias, bir önceki gece birçok küçük ve büyükbaş hayvan öldürdüğünden elleri kanlıydı. Athena “öldürücü” sıfatıyla onunla alay ediyor, “trajik ironi” [τραγική ειρωνεία=tragiki eironeia] yapmaktadır.
6. Athena, kendisi öyle istediği için ya da Aias’ın çadırının arkasında durduğundan Odysseus’a görünmüyor.
7. Tyrrene ya da Etrüsk borazanlarının sesi çok tizdi.
8. Homeros destanlarında bahsi geçen kahramanlar içinde en büyük ve en sağlam kalkana Aias sahipti. *Ilyada*’da sürekli kalkanına atıfta bulunulur.
9. Seferin iki komutanı; Atreus’un oğulları, Mykenai ve Argos kralı Agamemnon ile onun kardeşi Sparta kralı ve güzel Helene’nin kocası Menelaos’tu.
10. Athena Troya Savaşı’nda açıkça Akhaların tarafını tutuyordu.
11. Aias’ın her tarafı kana bulanmış, üstü başı perişandır. Ellerinde bir kamçı tutar ve bu yüzden tragedya bazı kaynaklarda *Kamçılı Aias* [Αἴας μαστιγοφόρος=Aias mastigophoros] adıyla geçer.
12. Aias bunları söylerken gülüyor olmalı. Çılgınca gülüşü tanımlayan αἰάντιος γέλως [aiantios gelos] deyimini oyunun bu sahnesinden çıkmış olmalı.
13. Atina’nın güneybatısında Attika Yarımadası’nın çok yakınında bulunan Salamis Adası tragedya yazarı Euripides’in memleketiydi. Homeros’a göre, Troya kuşatmasına katılan Aias ve Teukros komutasındaki Salamis donanması on iki gemiden oluşuyordu. MÖ 480’de burada yapılan deniz savaşı Perslerin yenilgisiyle son bulmuş ve batıya doğru genişleme hayallerinin sonu olmuştu.
14. Salamis kralı Telamon, Aigina kralı Aiakos’un oğluydu. Disk atma çalışması yaparken yanlışlıkla küçük kardeşi Phokos’u öldürdüğü için vatanından kovulunca Salamis’e sığındı. Adanın kralı Kyxhreus’un kızıyla

evlenerek tahta çıktı. Çocuk doğuramayan ilk eşinin ölümünden sonra Eriboia ile evlenerek Aias'ın babası oldu. Daha sonra Argonotların seferine katıldı. Savaş ganimeti olarak aldığı Hesione'den oğlu Teukros doğdu. Aias'a Telamon'un oğlu denmesi onu onurlandırma amacını taşır.

15. Homeros gibi Sophokles de Hellenleri belirtmek üzere dönüşümlü olarak Argoslular ve Danaoslar terimlerini kullanıyor.
16. Zeus ile Leto'nun kızı, Apollon'un ikiz kardeşi av tanrıçası Artemis; hayvanlarla bitkilerin, anneliğin, gençliğin, iffetin, doğumun ve yeni doğan bebeklerin koruyucusuydu. Orpheusçular onu ay tanrıçası olarak kabul ediyordu. Sembolleri ok, hilal ve ceylandı. Artemis'e İskitlerin Tauris [boğa] bölgesinde tapınıldığı için Ταυροπόλος [Tauropolos] sıfatı da verilmişti.
17. Enyalios [Ἐνυάλιος] kelimesi Homeros'ta savaş tanrısı Ares'in bir sıfatı olarak kullanılır. Ancak daha sonraki yazarlar, onun Arcs ve Enyo ya da Kronos ve Rea'nın oğlu bir savaş tanrısı olduğunu söyler.
18. Mitolojik bir yoruma göre, Odysseus kurnazlığıyla ünlü Sisyphos'un gayrimeşru oğluydu. Daha sonra Korinthos adını alan Ephyra kentinin kurucusu Sisyphos, Laertes ile evlenmeden önce Odysseus'un annesi Antikleia ile ilişkiye girmişti. Burada, hem babasının kurnazlığı, hem de gayrimeşru oluşu vurgulanarak Odysseus aşağılanmak isteniyor.
19. Tekmessa, Phrygia kralı Teleutas'ın kızıydı. Troya Seferi'nde Aias tarafından esir alındı ve ona Eurysakes adında bir oğul doğurdu. Horatius, *Carmina* 2.4.5–2.4.6'da, genç kızı esir alan Aias'ın da kızın güzelliğine esir olduğunu yazar.
20. Siyasi açıdan Atina'ya bağlı olan Salamis Adası'nın sakinleri, Atina'nın kurucusu, Hephaistos ve Gaia'nın

oğlu Erckhteus'u ataları olarak kabul ediyordu. Atina'da demokratik reformlar yapan Kleisthenes, Aias'ın adından esinlenerek Aiantis phyle'sini (boy, klan) meydana getirmişti. Atina ve Sparta'da Roma yıllarına kadar Aias'ın anısına kurbanlar sunulurken, atletizm müsabakaları yapılarak ve geceleyin meşalelerle yürüyüşe çıkılarak Aianteia Bayramı kutlanırdı. Tören yürüyüşünde, tabut içindeki Aias'ı simgeleyen zırh giymiş bir heykel taşınırdı. Hıristiyan Ortodoks inancına göre de, aynı şekilde, Paskalya'dan önceki cuma akşamı, Hz. İsa'nın tabutunu simgeleyen epitafios şehrin sokaklarında dolaştırılır.

21. Taşa tutmak ya da taşlamak Yunan tarihinin arkaik döneminde, vatan hainlerine ve dine saygısızlık edenlere uygulanan bir infaz biçimiydi. Klasik yıllarda artık kullanılmıyordu.
22. Tekmessa Athena'yı görmediğinden Aias'ın bir gölgeyle konuştuğunu sanıyor.
23. Eurysakes Aias ile Tekmessa'nın oğluydu. Adını babasının geniş [εὐρύς=eurys] kalkanından [σάκος=sakos] almıştı. Efsaneye göre babasının ülkesi Salamis'i Atina'nın hâkimiyetine verdiğinden anısına adını taşıyan bir tapınak inşa edilmişti. Miltiades, Kimon, Alkibiades ve Thukydides gibi soylu Atinalılar onu ataları kabul ediyordu. Sophokles, günümüze sadece birkaç fragmanın ulaştığı *Eurysakes* adlı bir tragedya yazmıştı.
24. Salamis kralı Telamon ile onun ikinci eşi Troya kralı Laomedon'un kızı Hesione'nin oğlu Teukros Akha ordusunun en iyi okçusuydu. Patroklos'un ölümünden sonra düzenlenen atletizm yarışmalarında okçulukta birinci oldu ve Troya'nın fethedilmesini sağlayan "Tah-ta At"ın içine saklanan askerlerden biriydi. Ağabeyi Aias'ın intikamını almadığı için babası onu ülkesinden kovdu. Kıbrıs'a giderek bugünkü Mağusa yakınların-

- da, memleketinin adını verdiği Salamis şehrini kurdu. Sophokles ve Pakubios, günümüze kadar gelemeyen, Teukros adlı birer tragedya yazmıştı.
25. Mitolojiye göre Zeus ile nymphe Aigina'nın oğlu Aiakos'un Endeis ile evliliğinden Telamon doğmuştu. Aias Telamon ile Eriboia'nın oğluydu.
26. Çanakkale ili sınırları içinde akan Skamandros [Σκάμανδρος=Karamenderes] Nehri aynı zamanda bir nehir tanrısıydı. Suyu kızıla çaldığı ya da içinden geçen koyun sürülerinin yününü kırmızıya boyadığı için Ksanthos [Ξάνθος] adıyla da biliniyordu. Mitolojiye göre, tanrıçalar Paris önünde güzellik yarışmasına girdiklerinde, Afrodite saçlarının rengini açmak için Skamandros Nehri'nde yıkanmıştı. Başka bir efsaneye göre, Herakles Troya Savaşı'ndan çok önce Troya'yı kuşattığında susuz kalmış ve babası Zeus'tan bir su kaynağı göstermesini istemişti. Zeus'un yarattığı kaynaktaki su yetmeyince, Herakles etrafındaki toprağı kazmış [σκάπτω=skapto] ve kaynayan gür suyun oluştuğu ırmak Skamandros adını almış.
27. Heyhat anlamına gelen Αἰαί [Aiai] kelimesi Aias'ın adını çağrıştırdığından, Sophokles burada kelime oyunu yapıyor.
28. Şehrin Troya Seferi'nden önceki kuşatmasında, Herakles iyi savaştığı için Telamon'a köle olarak Laomedon'un kızı ve Priamos'un kız kardeşi Hesione'yi cariyeye olarak vermişti. Telamon Salamis'te uzun yıllar Hesione ile birlikte yaşadı, ama onunla hiç evlenmedi. Bu birliktelikten Teukros doğdu.
29. Zeus'a Ἡρκαῖος [Herkaios] ve Ἐφέστιος [Ephestios] sıfatları verilerek evin ve ailenin koruyucusu olarak tapınılıyordu.
30. Tekmessa, eşinin sempatisini kazanmak için, anne ve babasını Aias'ın öldürdüğünü geçiştirmek isteyerek ölümlerini "başka bir kader"e bağlıyor.

31. Eurysakes geniş [εὐρύς=eurys] ve kalkan [σάκος=sakos] kelimelerinden türetilmiştir. Bkz. sonnot 23.
32. Tanrılara meydan okuma içeren böyle bir ifadeye hybris [ὑβρις] deniyor, büyük günah sayılıyordu.
33. Aynı dize içinde iki farklı kişinin söz almasına ἀντιλαβή [antilavi] denir. Bu teknik, her dizede bir kişinin konuştuğu στιχομυθία [stihomithia]’ya göre diyaloga daha fazla hız ve hareket kazandırır.
34. Aias’ın babası Telamon kastediliyor.
35. Zeus ve Aigina’nın oğlu Salamis kralı Aiakos, Telamon’un babasıydı. Aiakos soyundan gelen kraların heykelleri Aigina’da muhafaza ediliyor ve kutsal sayılıyordu (Herodotos, V 80, VIII 64, 83 – 84). Kralların, Salamis Deniz Savaşı’nda asker kılığında düşmanlara göründüklerine ve savaşın kazanılmasında etkileri olduğuna inanılıyordu. Sophokles, Strophe I’in başında “dillere destan Salamis” ifadesiyle Salamis Deniz Savaşı’na atıfta bulunur.
36. Demir, daha MÖ 3000’lerde Yakın Doğu’da kıt bulunan ve dolayısıyla değerli bir madendi. Çağdaş arkeolojik kanıtlar, MÖ 1200 yıllarında demir üretiminin Anadolu’da yaygınlaşmaya başladığını göstermektedir. Örneğin MÖ XII. yüzyılda tüm silahların %3’ü, XI. yüzyılda %20’si, X. yüzyılda ise %50’si demirden yapılmaktaydı. Bu geçiş dönemini anlattığı varsayılan homerik destanlar, demiri bazen altından değerli, bazen de yaygın kullanımlı bir maden olarak tanımlar.
37. Aias ile Hektor bütün gün birbirleriyle savaşıp akşama kadar yenişememiş, berabere biten düellodan sonra birbirlerine armağanlar vererek ayrılmışlardı. Hektor kılıfıyla birlikte, sapı gümüş çivilerle süslü bir kılıç; Aias da kırmızı bir kuşak armağan etmişti (*İlyada*, VII, 303 – 305). Antik Yunanistan’da düşmanın armağanının uğursuzluk getirdiğine inanılıyordu (bkz. Euripides, *Medea*, 618).

38. Keçi ayaklı ve keçi boynuzlu Pan, tanrı Hermes ve nymphe Penelope'nin oğluydu. Arkadia'nın Kyllene Dağı'nda doğduğu kabul ediliyordu ve ona en çok bu bölgede tapınılıyordu. Doğa ile bütünleşmişti; çobanların, avcılarının ve balıkçıların koruyucusu sayılıyordu. Ayrıca dünya nimetlerine düşkünlüğün, cinselliğin ve hazcılığın da simgesiydi. Kırlarda aniden insanların karşısına çıkarak görüntüsüyle onları korkutup kaçırdığı için de “panik” kelimesine ilham kaynağı olmuştu.
39. Eubolia Adası'nın Nyssa ve Girit'in Knossos kentlerinde, doğaçlama figürler içeren Bakkhos'a adanmış danslar yapıldı. Nyssa, Anadolu'da Dionysos'un yetiştigiğine inanılan hayalî bir dağdı; daha sonra Boiotia, Eubolia, Tesalya, Makedonya ve Trakya'da birçok dağa bu ad verildi.
40. Mitolojiye göre Apollon ve kız kardeşi Artemis Delos Adası'nda doğmuşlardı. Delos bu yüzden kutsal kabul ediliyordu ve burada Apollon'a adanmış büyük bir tapınak vardı. Doğum ve ölümlerin adayı kirleteceğine inanıldığından, burada ölüm ya da doğumla sonuçlanacak her olayı engellemek için tizlikle önlem alınıyordu.
41. Anadolu'nun kuzeybatısında yer alan ve günümüzde yaklaşık olarak Balıkesir iline denk gelen bölge. Lidya dilinde bir kayın ağacı çeşidine verilen “mysus” adından türetilmiştir. Bölge Hitit metinlerinde Masa Ülkesi adıyla geçer.
42. Koronun sahneyi terk etmesi klasik tragedya da çok nadirdir. Koro Aias'tan başka sadece Aiskhylos'un *Eumenides* ve Euripides'in *Alkestis*, *Helene* ve *Resos* tragedyalarında sahneden ayrılır.
43. Doğaya ve törelere aykırı suçlar işleyenleri cezalandıran yer altı tanrıçaları. Kimilerine göre, vicdanı, vicdan sesini ve vicdan azabını simgeleyen birer semboldüler. Sayıları hakkında fikir birliği yoktur. Başları yılanlar-

- la kaplıydı ve ağızlarından alevler çıkıyordu. Gururlarını okşamak ve nefret uyandıran adlarını kullanarak öfkelenndirmemek için onlara “iyilikseverler” anlamına gelen Eumenidler [Εὐμενίδες] ve “saygınlr” anlamına gelen semnes [σεμνός] de deniyordu.
44. Köşeli parantez içindeki dizelerin sonradan eklenmiş olduğuna inanılıyor.
45. Helios, güneşin insan görünümünde tanrılaşmış şekliydi. Mitolojiye göre Hyperion ile Theia’nın oğlu, ay tanrıçası Selene ve şafak tanrıçası İos’un (ya da Eos) ağabeyiydi. Apollon ile birçok ortak özelliği vardı. Gün boyunca gökyüzünde alevler içindeki arabasıyla dolaştığına inanılıyordu.
46. Sophokles’in ilk oyunlarından *Trakhisli Kadımlar*’da da oyunun başkarakterlerinden Deianeira oyunun ortalarında intihar eder.
47. Oyun başlarken koronun sahneye girişine ve girerken okuduğu şiire parodos [πάροδος] adı verilirdi. Koro bütün oyun süresince sahnede kalır, nadiren sahneden çıkardı. Oyun esnasında koronun tekrar sahneye girişine ve girerken okuduğu şiire epiparodos [ἐπιπάροδος] adı verilirdi. Uzun şiirleri korolar ya da yarım korolar [ἡμῆχορον=hemikhorion], tek satırlık replikleri de koronun ya da yarım koroların başındaki liderler [κορυφαῖος=koryphaios] söylerdi.
48. Tekmessa, sahnede ölü beden gösterilmesini yasaklayan tragedyaların vazgeçilmez kuralına uyararak Aias’ın cesedini örter. Aynı zamanda, Aias rolündeki aktörün –seyircilere görünmeden– sahneden ayrılarak az sonra Teukros olarak geri dönebilmesine olanak tanır.
49. Mitolojiye göre, Troya Seferi dönüşünde, ağabeyinin intikamını almadığı için Telamon oğlu Teukros’u evinden kovar. Teukros koruması altına aldığı yeğeni Eurysakes’i de yanında götürerek, Kıbrıs’ta [şimdiki

- Mağusa yakınlarındaki] Salamis kentini kurar. Arkeolojik buluntular Salamis'in Troya Savaşı'nın tarihlendiği MÖ 1100 yıllarında kurulduğuna tanıklık eder.
50. Adı μένος [menos=hınc, güç] ile λαός [laos=halk] kelimelerinden türetilen ve "halkın hıncı" anlamına gelen Menelaos, Atreus ile Aerope'nin oğlu ve Agamemnon'un kardeşiydi. Sparta kralı Tyndareos, kızı güzel Helene ile evlendirerek ona tahtını vermişti.
 51. Sophokles, başta Antigone olmak üzere, başka eserlerinde de yer verdiği, siyasal nedenlerle bir ölünün cenazesinin kaldırılmaması konusunu işliyor. Antik Yunanlar ölülerin onuruna önem verir, onlara büyük saygı duyardı. Bir ölü törelerin öngördüğü merasimle gömülmeliydi, aksi takdirde Hades'in kapısından geçemeyeceği gibi ruhu da huzura kavuşamazdı (Homeros, *İlyada*, XXIII 71-74, *Odysseia*, xi 72-73). Tarihî kaynaklara göre, vatana ihanet suçu işleyenler, ceza olarak kent sınırları dışında gömülürdü.
 52. Zeus ile Leda'nın (ya da Nemesis'in) kızı güzel Helene'ye, kaynaklara göre toplam 45 kral talip olmuştu. Genç kızın (insan) babası Tyndareos, taliplerin çokluğu karşısında, bunlardan birini seçerse diğerlerinin gücenmesinden ve bir savaş tehlikesinden çekindi. Odysseus'un öğüdüne uyarak, bütün taliplere Helene'nin tercihine saygı göstereceklerine ve gerekirse seçilen talibin yardımına koşacaklarına dair yemin ettirdi. Bütün kaynaklar, taliplerin arasında Aias'ı da sayar.
 53. Homeros döneminde okçular değerliydi. Apollon ve Artemis gibi tanrılar, Herakles ve Philoktetes gibi mitolojik kahramanlar okçuluktaki becerileriyle tanınırlar. Ama klasik dönemde ordunun en değerli askerleri; kılıç, kalkan ve mızrakla savaşan ağır piyadelerdi [ὀπλίτης=hoplites] ve soylular piyade saflarında savaşırdı. Okçular genellikle alt tabakalardan seçilirdi, hatta

- Atina'da polis görevini okla yay taşıyan İskit köleler gö-rürdü. Sophokles burada anakronizm yaparak "okçu" kelimesini aşığılama amacıyla kullanıyor.
54. Teukros, Menelaos'u silahların kime verileceği konu-sunda yapılan oylamada hile yapmakla suçluyor.
55. Efsaneye göre kahramanın mezarı "Aianteion", Troya yakınlarındaki Roiteion Burnu'ndaydı. Burada Aias'ın adına adanmış bir tapınak da vardı.
56. Antik Yunanistan'da yardıma muhtaç olanlar bir tapı-nağın sunağına ya da güçlü bir adamın yanına sığınır, ondan hayatlarını güvence altına almasını, dokunul-mazlık tanınmasını isterlerdi. Herkesin saygı göster-mek zorunda olduğu "sığınma" [ἡκεσία=hikesia] ku-rumu Hikesios Zeus'un koruması altındaydı. Burada Eurysakes babasının cesedine dokunarak sığınmacı [ἡκέτης=hiketes] oluyor ve ona dokunduğu sürece ha-yatını güvence altına alıyor.
57. Antik Yunanlar, sabaha kadar süren içkili şölenlerinde [συμπόσιον=symposion], başlarına çiçeklerden yapılmış çelenkler takarlardı.
58. Aias'ın *İlyada*'da sıkça kullanılan sıfatlarından biri Ak-haların kale duvarı [ἔρκος Ἀχαιῶν=erkos Akhaion] idi.
59. Pausanias'ın belirttiğine göre (*Attika* 28, 2), Atina'ya doğru yol alan gemiler Sunion Burnu'nu geçerken Akropolis'i ve orada bulunan Athena heykelinin mızra-ğının ucunu görebiliyorlardı. Sophokles burada gemici-lerin vatan hasretini vurgulamak istiyor.
60. Babaları Mykene kralı Atreus'un, babalarının kuzeni Aigistos tarafından öldürülmesi üzerine, Agamemnon ile kardeşi Menelaos, Sparta kralı Tyndareos'a sığınır-lar. Tyndareos onu büyük kızı Klytaimnestra'yla, kar-deşini de küçük kızı güzel Helene ile evlendirir. Menela-os Sparta kralı olur ve ağabeyinin Mykenai ile Argos'un kralı olmasına yardım eder. Atreus soyu, atalarından

Tantalos'un tanrılara saygısızlık etmesi ve onun oğlu Pelops'un cinayet işlemesi yüzünden lanetlenerek birçok talihsizlik yaşar. Agamemnon adı ἄγαν [agan=çok] ve μῦνω [mimno=kalmak, ısrar etmek] kelimelerinden türetilmiştir.

61. Bkz. 14. sonnot.
62. Sophokles anakronizm yaparak MÖ V. yüzyıl Atina yasalarına gönderme yapıyor. Yurttaş haklarına sahip olmayan metekler mahkemelerde kendileri adına konuşacak bir Atinalının velayetine ihtiyaç duyardı.
63. Sophokles burada *İlyada*'nın XII – XVI rapsodilerinde anlatılan olaylara değiniyor.
64. *İlyada*'da kura çekileceği zaman bir askerin tolgası kullanılır. Bkz, *İlyada*, VII. 182.
65. Kurada ıslak toprak parçası kullanarak hile yapmak, Herakles'in soyundan gelen Kresphontes'e addedilir. İki kardeşiyle birlikte Peloponez'i ele geçirdiklerinde, toprakları aralarında kurayla paylaşmaya karar vermişlerdi. Herkes su dolu bir kaba kendi adının yazılı olduğu bir seramik parçası atacak, çekilen parçada kimin adı yazılıysa en verimli topraklara sahip olan Messenia'yı o alacaktı. Kresphontes kendi adının yazılı olduğu kil parçasını ateşte, diğerlerini güneşte kurutmuştu. Güneşte kurutulan toprak topraklar suda dağılıp çamur olunca, kurada Kresphontes'in adının yazılı olduğu seramik parçası çekilmişti.
66. Mitolojiye göre, Atreusoğulları'nın atası Pelops Phrygia kralı Tantalos'un oğluydu. Yunanistan'a gelerek at arabası yarışlarında hile yaparak Pisa kralı Oinomaos'u yenmiş, kızı Hippodameia ile evlenerek onun yerine kral olmuştu. Kralın arabasının tekerleğini tutan kama-yı çıkarması için seyis Myrtilos'a krallığın yarısını vaat ettiği halde vaadini tutmamış, bunun üzerine Myrtilos onu ve soyunu lanetlemişti.

Aias

67. Pelops ve Hippodameia'nın oğlu Atreus, karısı Aerope ile ilişkisi olan kardeşi Thyestes'i cezalandırmak için yeğenlerini öldürerek etlerini babalarına yedirmişti. Atreus kelimesi, olumsuzluk öneki α [a] ve $\tau\rho\acute{\epsilon}\omega$ [treo=titremek] kelimelerinden türetilir ve korkusuz anlamına sahiptir.
68. Giritliler yalancı olarak bilindiklerinden, Agamemnon'un annesi Aerope'nin Giritli kökeni küçümseme amacıyla vurgulanıyor. Euripides MÖ 438'de yarışmalara katılan, günümüze kadar gelemeyen *Giritliler* adlı bir tragedya yazmıştı.
69. Teukros kendisini, Tekmessa'yı ve Eurysakes'i sayıyor.
70. Antik çağların inancına göre ölümler düşmanlarının taziyelerini kabul etmezdi.
71. Aias'ın vasiyetine göre kalkanı oğlu Eurysakes'e verilecek, onun dışındaki bütün silahlar kendisiyle birlikte gömülecekti.

Sophokles (MÖ 495-406): Yunan tragedyasının en önemli yazarları arasında adı ilkönce hatırlanan Sophokles, konuları işleyişi ve oyundaki karakterleri canlandırmakta ustalığıyla ayrı bir yere sahiptir. Tiyatro tekniğini geliştirmiş, diyaloglara, dekor ve kostüme önem vermiştir. Tragedyalarında dönemin yazarlarında rastlanmayan derli toplu bir içyapı görülür. Eserlerinde yazgı sorununu her zaman ön planda tutar. Katıldığı yarışmalarda yirmiden fazla ödül almıştır. Yüz yirmi üç tragedya yazan Sophokles'in eserlerinden sadece Aias, Antigone, Kral Oidipus, Elektra, Trakhisli Kadınlar, Philoktetes, Oidipus Kolonos'ta günümüze ulaşabilmiştir. Sophokles'in bütün eserleri Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlanmıştır.

SOPHOKLES - BÜTÜN ESERLERİ: 6

Ari Çokona (1957): İstanbul'un Fener semtinde doğdu. İTÜ'den Kimya Yüksek Mühendisi olarak mezun olduktan sonra bir süre boya sanayinde çalıştı. Halen özel bir lisede kimya öğretmenidir. Antik ve çağdaş Yunancadan Türkçeye edebiyat, tarih ve felsefe çevirileri yapmaktadır.

Ayrıca İstanbul ve Anadolu Rumlarının tarih ve edebiyatına ilişkin çalışmalar yürütmekte, kitaplar yazmaktadır. Türkiye ve Yunanistan'ın çeşitli edebiyat dergilerinde makale, şiir ve öyküleri yayımlanmıştır.

KDV dahil fiyatı
11 TL